

ARGIA

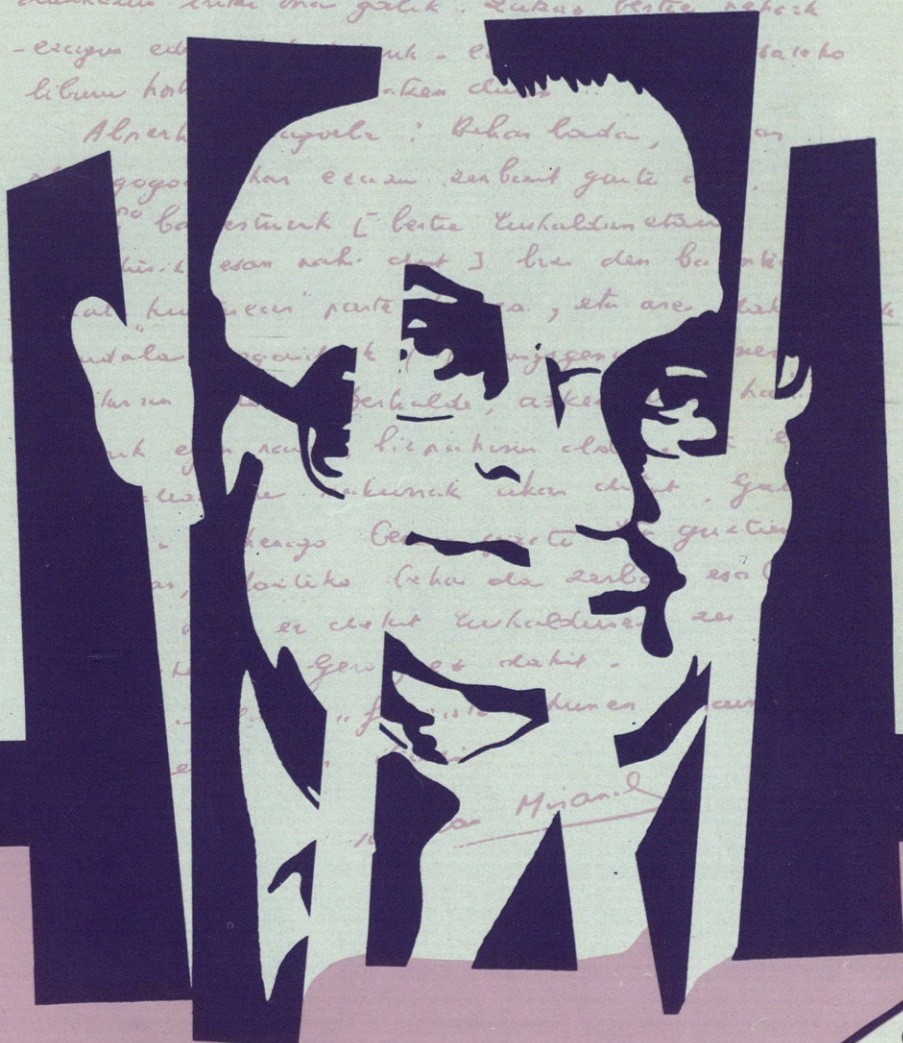
1982 - Abendua 19 - XLVgarren urtea 956 zenbakia 75 peza

—eibarren—

ION

MIRANDEREN

OROIMENEZ

- Iñaki GARMENDIA
- Gexan LANTZIRI
- Juan SAN MARTIN

preso sozialen alde:

SALHAKETA
atrakadore baten testigant

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

«Preso sozial» edo «preso arrunb» bezala katalogatutako jendea baztertuta daukagula esatea gutxia da. Beraien problematika apur bat gertutik ezagutuz gero segituan konturatzen gara haiena ez dela bazterra, beste mundu bat baizik. Edo hobe esanda, geu gara beste galaxia batetan bizi garela. Bestela, begiratu txiki bat bota iezazieuzue AGIÑAK prestatu dizkigun erreportaiei.

Datorren astean eta Eibarren, **Ion Mirande** euskal idazle deskraziatuari buruzko mahai inguru batzu emango dira, eta geroni ere —gure neurri apalean— omenaldi horretan parte hartu nahi izan dugu erdiko erreportaietan ikusi ahal izango duzue. Gainerakoan **Durangoko Liburu eta Diska Azokaren** inguruan montatu ditugu zenbait orrialde.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia koooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Aste-ma», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza». R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

NON-ZER

- 1.- Non zer.
- 2.- Aste giroa.
- 4.- **SALHAKETAKoekin** presoan alde.
- 7.- «**Atrakadore izan naiz, heroinak harrapatua nauk**».
- 9.- Nazioartekoa.
- 10.- Herriko plaza.
- 12.- Sikulusaltsa: Gorostia salba dezagun.
- 14.- **Durangoko Azokatik** bueltan.
- 19.- **Ion Miranderen** omenez.
- 24.- Luma zorrotzuz: **Juan San Martin**.
- 26.- Literatura: John Kennedy Toole.
- 28.- Liburu kritika: «Alizia eta biok». X. Etxaniz.
- 29.- Bertsolari Txapelketa Nagusia. **Zaldubi**.
- 31.- Iruñeako rockeroekin hizketan. **Pello Lizarralde**.
- 34.- Zinema: *Lolita*. **Xabier Portugal**.
- 36.- TeatrEROAK.
- 38.- Jo... adarra.
- 39.- Bertsoak: **J.M. Iturralde**.
- 40.- Azkenekoa: **Gexan Lantzi-ri**.

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizarralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarriñandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marrázkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

Gure orrialdeetan aspaldi idatzi ez duen idazle pisudun bat dakargu gaurkoan: **Juan San Martin**. Bera bezalakoak maizago nahi genituzke baina ez da posible antza. Halere hor duzue Jesus Ijurkok bizkaierari buruz biztutako etzabaidan bere hondar aletxoak uzten.

Kultur orrialdeetan zerbait azpimarratzekotan **TeatrEROAK** hortxe ditugu astero bezala zintzo zintzo, eta haien aurretik **Pello Lizarralde** Iruñeako rockero batzurekin izandako solasaldia. Atzetik aurrera segituz, **Bertsolari Txapelketaren** berri, eta **John Kennedy Toole** sonatuaren berri zabala.

ARGIAREN HARPIDE-TZA EDO ABONAMENDUA 1983an

3.000 pezetakoa izango da Hego Euskal Herri eta Estatu Espainolera-ko.

Ipar Euskal Herriko eta beste atzerrietakoentzat, 4.200.

Eta airez hartzen dutenentzat 6.480.

Prezioen igoeraz-eta ihardutea alferrikakoa izango, denok jakinaren gainean gaudelako. Ez bedi ahaztu, hala ere, joan den urtean ARGIAk ez zuela bere harpidetza garestitu. Garestia al da? Egitea kostatzen dena kobratzekotan 3.000 baino dextentz gehiago kobratu beharko litzateke, dakizuen bezala.

Zuen harrera ona mereitzen jarraitzeko ahalaginak egingo ditugu.

ARGIA

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behe. DONOSTIA-12.

Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Piz. Lasala, 3 - S. S.

ASTE GIROA

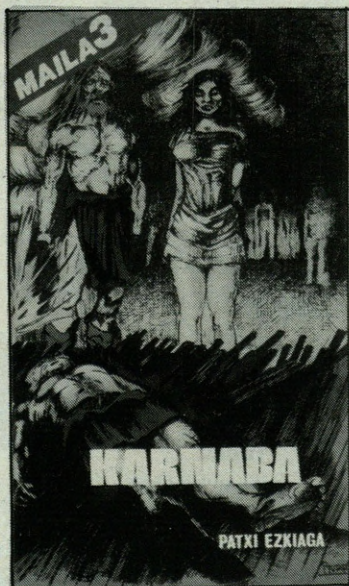

STEPHEN GAMMELL. JEIKI GRIZZLI GABONAK DIRA. Benjamin bilduma. E.V. 190 pta. 40 orri. Bai ederra Gammellek idatzi eta irudiz apainduta-ko ipuina. Berez sotila bada ere, badu here xarma berezia eta are gehiago egun hauetan. Udazkenean Grizzli artza lotara doa, ohi bezala udaberria arte, baina gabon gauean jeikitze-ko asmoz. Gau horretan jeikitzen da beraz Grizzli eta gizontto bat datorkio etxera. Gero berekin zenbait abenturatan ibiliko zaigu. Eta ipuin honek berebiziko egokitasuna du gabonetan sartuak ala sartzeko garenaz.

PATXI EZKIAGA. KARNABA. Euskara mailaka 3. Gero. Mensajero. 100 pta. 46 orri. Euskara ikas-terko diren liburuek gozotasun berezi bat dute gorantz doazen heinean. Askotan edozein euskal liburutzat har baitezakegu, bere didaktika xedea ez da gehiegi nabaritzen, ez da hain astuna, idazketa arinagoa eta

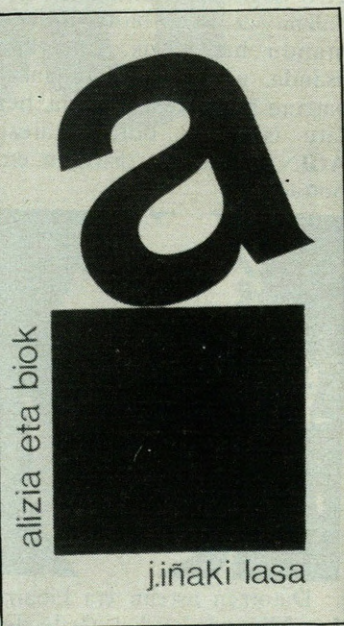
ez hain estandarizatua. Hau gertatu da liburu honekin eta uste dugunez Gero-k 3. mailarako prestatu dituen liburuetan ere berdin izango.

Gaia euskaldunen kondairari lotu zaio. Amaia antzeko zerbañt dugu, motzagoa noski. Gertaerak atseginak eta biziak, baita euskara aspalditik txegosia duten euskaldunentzat ere. Lehengo euskaldunen ohi-tura eta ekimtzat.

J. IÑAKI LASA. ALIZIA ETA BLOK. Ustela saila 18. Hordago. 300 pta. 84 orri. Franko ginen aspaldixetik «Ustela» sailaren arnarien zain, eta berandu samar bada ere, hemen dago. Olerkietarako grina berezia euskal elertiak, eta hori ez etetearren hara hemen liburuxka hau. Gaiak zenbait motatakoak dira, baina nagusienak idazlearen gogaiak eta delako Alizia horrenganako joera. Olerkaria hertsixea iruditu zaigu guri, olerki askotan irakurritakoa oso subjettiboa eta

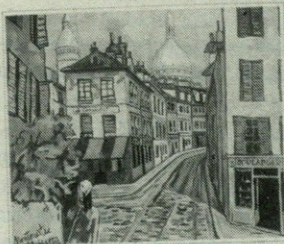
norherekikoa izan bait zaigu, egileak bakarrik bizi duen zerbañt alegia. Bestalde sortu dituen imajinak orijinal bezain harrigarri eta ondorioz eder. Ez darabil neurkera berezirik, baina maitasunezkoan motzagoa hesteetan haino.

M. ERDOZAINZITEXART. GAUAREN ATZEKALDEAN. Elkar, Orhi saila. 350 pta. 61 orri. Gutxi dira euskaraz argitaratzen diren elaberriak, baina hara bat. Izatez doi bat motza, kontaerazko 57 orri baino ez du ta. Alabaina idazleak liburu hau Parisen idazten du orain 12 urte. Ez dakigu zergatik berantetsi den hainbeste argitaratzea, baina hau kaltegarria dela argi dago. Gaia Parisen kokatzen da, Txomin eta lagun bat dira, aldi herean kontalari, Migelen gelara doaz honenak ziren gauzen jasotzera. Bitartean oroipenak here lanak egiten ditu. Alimaliako Parise horrek gazte hauengan sortzen duen bakartasuna eta

GAUAREN ATZEKALDEAN

M. ERDOZAINZI-ETXART

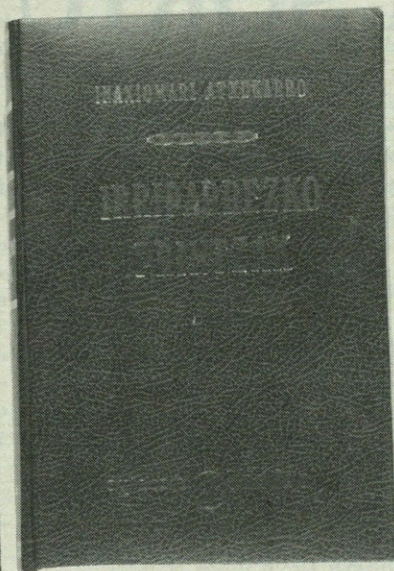

EIKAR

hutsa ondo adieraziak gelditzen dira. Mugaz bestaldekoen euskara goxoa dastatzeko aukera on bat.

XABIER AMURIZA. LAREHUN HERRI. MILA BERTSO BERRI. Elkar, aek. 700 pta. 377 orri. Nork ez du Amuritzan bertsotan entzun azken bi-pairu urte hauetan here herrian?, entzun ez badu herri txikikoa behar, alajainetan. 1978-1982 bitartean jarritako bertsoz osatu du gehien bat liburua, hoteak ere agertzen diren arren. Berak dioenez azken 4 urte hauetan Euskadin emandako aldaketak ere ikus daitezke here bertsoen bidez. Bertso pila da berak ematen diguna, eta herri askori zuzenduak, tartean: Lea, Zumaiia, Elorrio, Hernani, Lekeitio, Goiherri, Busturia, Durango, Bilho, Deustu e.a. 37 herri dira denetara. Argazki bikainak agertzen dira ere apaingarri, herrien gauzarik bereizgarrienak, zenbait pertsonaia ere agertzen da. Zaila den oro ulertzeko badu ere hiztegia,

erabiltzen dituen 27 doinu-nuen pentagramak ere bai. Bertso bilketa mardula beraz.

INAXIOMARI ATXUKARRO. IRRIPARREZKO PRINTZAK. Sendoa. 3.200 pta. 406 orri. Bai kutunak erreizildarrentzat irriparrezko printza hauek! Maiz esan ohi da herrixka bat mundu oso bat dela, eta arrazoiez. Bertako agintedunak, herri xehea, mozkorrak, apaizak, txiroak, neska eta mutil zeharrak, gertaera iragarriak e.a. Horrelakoak dira ba Atxukarro ezagunak eskaintzen dizkigun guztiak. 123 dira denetara berak ipintzen dituen gertaldiak. Bata hestea baino gozo eta ozipitsuago. Deus gutxi duten euskaraz idatziak, euskaldun hutsa denaren antzean, ondoko hizkuntzaren bat ere eraginik gabe, argi garbi eta aldarte onekoa. Lehenari begira du Inaxiomarik eratua here idatzia, umezaroa, ama, garai bateko ohitura, jai egun... Herri baten biziera garbi azaltzen digu, baita hango hizkuntza

bizia ere. Gipuzkeraz idatzia dago, baina euskara batuz ateratzekoak bizigarria kenduko liokela onartu behar.

FEDERICO KRUTWIG SAGREDO. ERROTEN BURGIKO MYSTERIDA. Belatzen baratza saila 4. Haranburu editor. 650 pta. 184 orri. Berriz ere plazara Krutwigen liburu bat, honekin hiru Haranburuk batera atera dituenak, orain artekoak bezala, elaherri edo antzeko zerbait behintzat. Beren oinarria, halere, elkarriketa da, horregatik diogu antzeko zerbait. Haria pertsonaia baten gertaeren kontua denez, here harremanak e.a. Tartean zientziako aipamen asko eta asko sartzen du egileak. Hizkuntza betikoa da, lapurtar klasikoa, erazko hitz asko, ulermena eta arintasuna guztiz eteten dutenak, idazle eta irakurle arteko harremanak hankaz gora bidaltzen.

ERROTEN BURGIKO MYSTÉRIOA

FEDERICO KRUTWIG SAGREDO

BELATZEN BARATZA SAILA

Presoen aldeko SALHAKETA

ZOKORATUENGANAKO ARDURA SORTU

«Azaroaren 9an... internoa, here zeldara abiatu zen asfalondoan, basoa eta goilarea uzteko asmoz, gero telebista ikustera joateko, beste guztiok bezala. Galerian sartzean..., funtzionarioarekin egin zuen topo, eta hau herari ez dagokion bezalako harrokerizko hitz ez mintzatu zitzaion, here zeldara joateko eta ez zedila handik irten, bestela zigor geletara. Internoak ezetz esan zion, bera telebista ikustera zihoala. Funtzionarioak orduan muturreko bat eman zion, internoak erantzunez. Lau funtzionarioak orduan ostikoka eta muturrekoak hartu eta zigor zeldetara eraman zuten. Han espasatu eta berriro eman zioten paliza bat, ez dakigu zenbat denboraz korderik gabe utzi zutelarik. Esnatu zenean, zelda batean esposaturik aurkitu zen presoak, ez oherik, ez mantarik, ez koltxorik, ez labahorik, ez kristalik, ezer gabe... Goizeko seiak aldean hiru manta puska eman zizkioten... Mutil honi begia ubeldua utzi diote, gorputzaren zati asko bezala, eta eskubiko anka arrastaka daramala dabil azken egunotan...».

Duela egun batzuk Martuteneko gartzelan dagoen mutil gazte batek bere amari paso dion nota honekin hasi nahi izan dute SALHAKETAkoek. Martutenen gertatzen direnak Euskal Herriko eta estatuko beste epetxe guztietako egoeraren sintoma bait dira. «Hor aipatzen den preso hori mutiko berezi bat da, gainera, aurpegian ere ikusten zaio. Lapurretan harrapatu zuten, eta dena bueltatu zuen arren, sei urte bota dizkiote. Bi daramatza, eta ia osorik zigor geletan».

Baina SALHAKETA hau nortzuk osatzen dute. Hiru bat hilabete daramazkite lanean Bilbokoek, eta Donostiakoak hasi zirela hilabete izango da. Hemen behintzat, «Drogak Eragindakoen Elkartearen» (DEE, ikus aurreko zenbakia) inguruan sortu da. «Ia urte bete luzez ari ginen drogadietoei lanean, eta zera konturatu ginen: ez ote gara drogadietoei tratua preferentziazten ari?». Jakina, une honetan gartzelan daudenetatik erdiak baino gehiago heroina hartzen duela, baina denak gaiso kontsideratu behar direnez, taldearen helburuak beplanteatzen hasi ziren, preso guz-

tien arazoari heltzea pentsatuz.

Udal liburutegian biltzen dira Gipuzkoakoak, eta partaideak presoen senideak dira, sikologia fakultateko zenbait ikasle, zuzenbide fakultatekoak, abokatuak, medikuren bat..., «Jendea, senide bakoitza, bere arazo zehatzaren konponketaren bila zeterren lehen aldietan, eta hasierako bilerak desahogo bat ziren gehiago, kasu pila bat, ikaragarriak asko, entzutea...», COPEL inguruan garai batean ibilitako zenbait ere azal du omen da. Ostegunetan egiten hasi ziren bilerak, bestalde, astelehenetan egiten dira orain. DEEko batzorde penala ere gabonetarako kanpaina prestatzen ari da, bestalde.

NOLATAN JOAN ZEN PIKUTARA COPEL

COPEL famatu hura (Coordinadora de Presos en Lucha) zertan bukatu zen galdetu diegu, SALHAKETA berri honen informazioa eman diguten Iñaki eta Toniri. Bere garaian mugimendurik sortu bait zuen COPEL hark. «Drogarekin bukatu zen arazo hura. Kaleko giroa epeldu egin zen batetik, manifestapenak-eta buka-

tu, eta bestetik berriz heroina sartu zuten gartzeletan. Eta hori anestesiko gogor bat da».

Ziur daude SALHAKETAkoak, droga sistemak berak sartzen duela erreibindikazioaren bat dabilen lekuan. «Galdezka hasi zaitez Maiatz frantses hura ezagutu zutenen artean, edo hippy mugimendua nola bukatu zen...». Preso politikoak drogaren erasoari irmoago eusten diola ezaguna da bestalde, militanteek preparazio hobea dutelakotz eta taldea ere konpaktoagoa delako. Baina horien artean ere heroina sartzeko intentioak izan dira, salakuntzak funtzionarioei zuzentzen zaizkielarik.

«Kuminikabideek eraman zuten jokatibideak ere badu zerikusirik presoen mugimenduaren deuseztearekin. Hasieran informazio ugari ematen zuten, baina bakantzen hasi ziren gero, izen ona kentzen...».

Gartzeletako egoera, alderantziz, Francoren denboretan baino okerrago dagoela aitortu digute aho batez, bai preso izandakoek, bai senideek, bai abokatuek ere. Baldintza zehatzak ere txarragoratu dira: aurpegiz-aurpegi hitz egiteko presoek kanpo-koekin dituzten arazoak, eta beste hainbat.

Espetxeetako supr-populaketa da hor arazorik haundienetako bat. «Martutene 125 presoentzat egin dago eta 345 bizi dira bertan. Beste hainbeste gertatzen da Basaurin». Ez da ahaztu behar Estatu Espainolean 15.000tik 30.000 bat milatara igo dela preso kopurua.

ESPETXEAK DROGAZ BETEAK

Toxikomanoak dira preso gehienak, lehen esan dugun bezala. Alde batetik, gartzeletara droga sartu delako. «Carabanchelen Donostian baino errezago aurkitzen duzu heroina». Eta bestetik, drogaren trafikoa bihurtu

da deliturik arruntena, aldi berean dirua lortzeko atrakoak egitea asko zaildu delarik. Oraindik geratzen ote da, ba, 14 urteko mutil koskorrak trapitxeatzen dabiltzela sinesten ez duen inor? Edade horretan porruari emana dagoen batek buruko egitura guztiak hautsiak dituela, bere bizitza planteatzen hasterako nerbio sistema kristo bat eginik daukala... Joan den asteko erreportaiari irakurri ahal izan zenuten, eta alferrikakoa izanena da honetatik gehiago esatea.

Poliziak dena dakiela segurutzat jotzen da SALHAKETA osatzen duen jendearen artean. Eta ondorengo orrialdeetan aurkituko duzun mutil horrek esanak, bizian entzunik, areagotu egiten dizu segurantzia hori. Zenbait trafikantek komisaldegitik eta gartzelatik egiten duen pasara azkarra, lapur txikiek sei urte ordaindu behar dituzten artean... Eta orain aldiz berengana inguratu nahian bezala dabilzela. «Cuerpo Superior de Policía-tik deitu digute, estupak (Brigada de Estupefacientes) ere bai, kolaboratzeko prest daudela alegia, Eusko Jaurlaritzatik eta Diputzaletatik ere bai...».

ZOKORAKETAREN AURKAKO BORROKA ANTOLATU

Gaingan dugun sistema honek sortzen duen marjinazio guztiaren aurka egin nahi dute lan SALHAKETAkoek. Borrokan dagoen gure herriak, holaxe adierazi digute beraiek, orain-

dik zenbait zokoraketaren kontzientziarik hartu eta duelako: zehartzaroa, gaisoen asistentzia, gazteria, dituen arazo piloeekin, emakumea, homosexuala... «Gazteen arazoak ikargarriak dira. Langabezia. Haur eta gaztetxoaren prostituzioa; jendea tontontonto bizi da eta ez da konturatzen ondoan pasatzen denaz, Donostian izugarritzko prostituzioa dabilela, telefonoak kristoren pila funtzionatzen duela, jende mordo bat pikatzen dela kalean, gazteak gehienak...».

«Zokoratzearen aurkako borroka guzti hori antolatu egin behar da, bakoitzak dagoen sailean bere analiziak egin eta saiatu behar du arazo horien irtenbideak bilatzen. Orain urte batzuk Euskal Herriko arazo nazional eta soziala planteatzen zen, azkenean asumitu arte. Beste urrats bat eman behar dugu gau, masa zokoratu horiek gureganatu arte».

Garai honetan zenbait, hauteskuntetarako abagadunea aprobetxatuz eta, interesaturik inguratzeko arriskua ikusten dute. Eta beste zenbait, sistemarentzat izan dezakeen arriskuagatik, eskua sartzera. «Gero ikusiko dugu, ea gai garen indar guzti hau sistemaren kontra erabiltzeko, ala sistemak goxo-goxo asimilatuko gaituen. Noiz arte iraungo dugun? DEEN behintzat badaramate urtebete bilduaz, astero, eta hor jarraitzen dute, beste kolektiboak sortzen ari dira...».

PUTASEME BATZUK EZ DIRELA

Bizkaiko SALHAKETAK bi helburu ezarri ditu epe laburrera; espetxe sistemaren erreforma eta kodigo penalarrena. «Guk hori onartzen dugu, eta hor egingo dugu lan. Eta gainera aurrerago joan beharra dago: presoaren arazo guztiak planteamendu sakonago bat egitera».

Arazo konkretuek sortzen dituzte gorabeherak, jakina. Fiskalak, adibidez, gabonetan preso batzuk etxeetara bidaltzea proposatzen du, eta senideak berehala ikusi nahi dituzte... Mentalizazio lan bat egin behar, eta eztabaida latzetan sartu. Denak ez direla arterako, hiru egun kanpoan eman eta gero berriro barrura doazenean zer gertatuko den presoaren artean. Horregatik, Inakik zioen bezala, epe laburrera preso guztiak kale-ratzea izango da helburua eta luzera begira presoaren egoera eta irtenbideak sistemaren kontraesanetan globalizatzea.

«Kontzientzia sartu behar diogu jendeari. Oraindik ere kalean entzuten dena "esos hijoputas, que se jodan, si están ahí es que algo habrán hecho" da. Eta hori aldatu behar dugu. Non geratzen da bestela erreabilitazioaren propaganda hori? Eta profesionalak, abokatu nahiz sendagile, toxikomanoak eta beste presoak ere gaiso batzuk direla, eri batzuk, aitortu behar dute».

AGIÑA

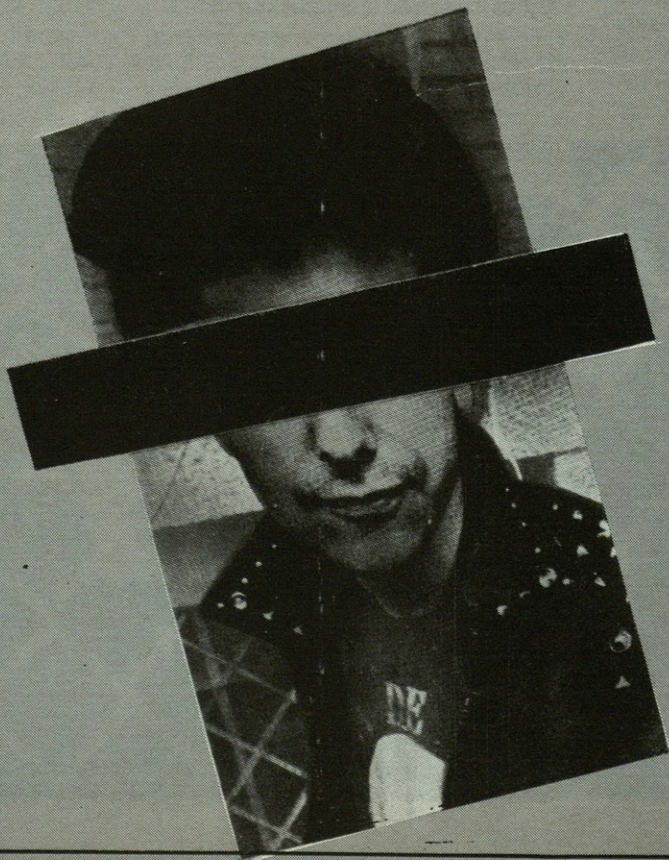
Bizitza drama bat denean

Atrakadore izan naiz, heroinak harrapatua nauka

«Zenbait gauza kontatzeko beldurrik ez duen batekin jarriko zaitugu» esan digute Salhaketakoek. Halako lekutan, halako ordutan. Eta luze jo digu elkarrizketak. Denak egiak izatea posible ote zenaren sinestezinaz. Zure alboan egunaren buruan mila gauza pasatzen ari direla eta enteratu ere ez zarela egiten jakiteak ematen dizun amorruz.

Entzundako guztiak ez ditugu jarri, noski, berehala konturatuko zaren bezala. Zenbait izen kendu egin dugu, gauzak garbiegi ez esatearren, edo pub edo diskoteka edo putetxe ezagunen batego nagusiek... badakizu. Argazkirik ateratzen ere ez gara askorik saiatu. Eta hala ere mobida nondik dabilen ulertuko duzu, behar bada, «Interviú»-ren imitaziorik egin gabe.

Erdaraz egin dugun elkarrizketa batetik itzuli dugu, ahal genuen bezala. «Delinkuente» eta «delito» hitzak, dena dela, berak erabiliak dira.

-Injektatzen orain hasi naiz, orain arte beti esnifatu (sudurretik haizeaz hartu, garai bateko rape bezala) egin izan dut. Bost egun dira pintxatzen hasi naizela, eta besoak izorratuak dauzkat. Azken aldiz nire bila etxera etorri zitzaizkidanean, ez zidaten deus aurkitu, mila pezetako batzuk, pisatzeko baskula tiki horietako bat eta txokolate pusketa bat, hachis, kanuto bat egiteko hainakoa. Baina haiek «sustancias estupefacientes» jarri zuten, zer zen esan gabe. Brigada judizialekoak ziren. Orduan juezaren aurrera pasa gintuztenean, sei lagun ginen, bat hamaseiren bat urtetakoa. «Pavarekin» (droga faltan izaten den abstinentzi sindromea) zegoen bazter batean eta zer moduz zegoen galdetu nion. Atzean zegoen kaboak «metrailetaren kanoia bizkarretik sartu zidan. Zuk ikusi zenuen zuloa...

Baina hostia mordo hori hartzen baduzu, poliziarekin kolaboratu nahi ez duzulako da. Laguntzeko prest baldin bazaude... ikusi ditut poliziak injekzioa eskutan dutela jeisten. Ni brigada judizialekoak harrapatu nindutelarik, estupetako nagusiak kalabozo salta eta kristorenak eman zizkidan. Ni pavarekin nengoen, eta arren eta arren koartosokorora eramateko eskatu nien, eta ezetz, edo kantatzen nuela edo ezer ez. Kantatzen duenari ematen dio injekzioa. Ez da jendea txibatzen dela, ez, heroina da jende hori hitz egitera daramana. Neri ez didate eskaintzen, ni barrura eramane nahi naute, eta zirkulaziotik kendu.

Nola hasi nintzen... heroinan?... Delinkuentziaren munduan? Erreformatorioan egon nintzen..., bueno, lehenik ko kolejo batean egon nintzen. Hura mutikoentzako ikastetxe bat da. Zortzi urte izango nituen hara eramane nindutenean. Ordu-rako dendetan-eta ibiltzen ginen lapurretan. Gero erreformatorio-ra. Hori Loiolan dago, gartzelaren goikaldean. Neurri batean ongi egoten zen han. Bakarrik ba... berak nahi zutenari loturik euki nahi gintuztela. Behin zelda batean itxirik utzi ninduten, inork bota ez zezan burnizko atea zeukan zelda batean, eta te-txoan zulo bat eginda alde egin nuen. Hernanira joaten nintzen

ni, Lanbide Eskolara... Jendeak bazekien zu erreformatorio batean zeundela, besteak bakoitza beren etxetara zihoazen, eta gure bila furgoneta bat etortzen zen. Jendeak diskriminatzen gintuen, bai, ez ginen normalak. Eta handik ihes egiteko edozer egin ten zenuen, ihes egin nuen behin eta berriro...

Anaia bat galdua dut nik bizitza honetan, gazterik. Hirurok geunden gartzela banatan, Carabanchelen, Teruelen eta Ocañan. Ni soldaduskan nengoen orduan. Bera neska batekin zebilen..., ez daldit delinkuente bat zela esan ziotelako-edo norbai-. ten bila zihoan edo zer..., total ke kotxearekin garbitu zela. Hiru anaiok ibiltzen ginen. Gero... txikitari beti bakarrik etxean, aita lanean... Delinkuenteekin izan dut tratua beti, drogara pasa nintzen arte.

Erreformatoriotik atera ta etxera heldu nintzen. Eta jendea dibertitzen zela ikusten nuen. Donostian geratzen hasi nintzen orduan, lagunarte bat bildu eta kotxeak lapurtzen-eta hasi ginen. Bilbo aldera joan ginen behin kotxe bat ohostuta, eta bueltan gentozela...n goardizibilak zeuden. Denak moskorrak zetozen gure kotxean, gogoratzen naiz tiroteatu ere egin gintuztela, eta nik bakarrik egin nuen ihes, mendira. Handik hiru egumetara goardizibilak etxean, ostia mordo bat, juzgadura eta gartzelara.

Handik hilabeteren batera berriz harrapatu ninduten. Fabriketan-eta atrakoak egiten genituela eta... Bost urte eman nituen gartzelan, Franco hil ondorengo indultoak harrapatu arte. Komisariatuan nola tratatzen gaituzten? Muturrekoka, ostikoka. Norbaite alderantzizkoa igoyal esango dizu, baina hori «porque se lo montan» da, gure kontura eratua dagoen jendea bai bait dago. Askotan atrakatzen da besteren kontura. Haiek kotxeak, pistolak eta dena jartzen dizkizute eta zuk egin behar duzu delitoa.

Orain urte gutxi polizia sartu zen Donostiako Trinitate enparantzan, redada bat bat egitera. Han geunden guztiok eta polizia batek muturreko bat eman zion mutiko gazte bati. Ea txerif bat al zen galdetu nion nik... eta hori egin nuelako, horrexegatik eta

besterik ez, sei hilabete egin nituen gartzelan. Ez zidaten ezer aurkitu, ez drogarik eta ez ezer. Orduan ireki zidaten «peligrosidad social» expedientea.

Brigada antiterroristakoek ere harrapatu natue, «busca y capturan» nengoelako. ETako batzuen bila ibiliko ziren han inguruan, eta kasualitatez han inguruan egokitu nintzen. Han zihoazen tipo batzuk, beren makute eta guzti, «abertzalez jantzita» esan ohi den legez, eta ez nuen pentsatu ere egin. Nere atzetik korrika hasi zirenean, nere aurpegia «busca y captura»-ko txarteletan ikusiko zuten, makutoetatik atera zituzten beren katxarroak.

Denboraldi bat bete hori eta kalean hamabost egun besterik ez neramalarik, berriro ere etxera etorri zitzaizkidan bila. Talbot batean sartu eta Madrilla. Han ezagutu nituen politikoei aplikatzen zaizkien «kaiola»: horietan sartzen dituzte, kuzkur-kuzkur eginda. Metro erdiko altura edukiko ote dute?... Hori da animalieria!

Eta bitarte horretan, kartzelaldi eta kartzelaldi artean soldaduska. Ezta jurabanderako permissorik ere. Soldaduskatik libratzeko eriaarena egiten ere saiatu nintzen. Epilepsia neukala eta kristalak puskatzen, garraisika..., hasi nintzen gau batez. Hori hospitale militarrean. Elektrizitate korrente batzuk eman zizkidan eta seko utzi ninduten. Hemen atzetik «Lagartil» sartu zidaten...

«Lagartil» hori zer den? Bizkarrezurretik sartzen dizuten indizio bat da. Sartu, eta atera dizutenerako grogi zaude. Seko uzten zaizu. Gartzelan ere sartzen dizute, bai, «Lagartil» hori, bronka bat sortzen baduzu-edo. Eta tontotua zaudenean igoyal ematen dizute karrokada bat ostia.

Sei hilabete aislaturik egona nago, zelda batean bakarrik. Anaia bat, berriz, zegoen, burutik jotakoak zeuden gartzela batean. Ocañan ere eduki zuten. Sei hilabetetako kondenaz bera eta bere inguruko guztiak kristoren urte pila zituztenak, berrogeitaka urteak-eta. Akonplejatua. Baten batzuk aluarena jotzen hasi zitzaizkiola eta bat labana batez «rajatu» zuen, eta besteari mailu-

kada bat eman. Ocaña eta Herre-
ra de la Mancha moldaezinentzat
eginak daude. Ez duzu bizitza
normala egiten. «El tubo» deitzen
dioten zelular bat badago... fun-
tzionarioa datorrenean firmes ja-
rri behar du)... funtzionarioa
agertu zen, badakizu: Fernando,
gaizto horietakoa, hemengo poli-
tikoek ezagutu zuten, jendeari je-
sukristorenak ematen ibiltzen
diren sasiko horietakoa. «Zer
duzu lehioan?» galdetu zidan. «Ez,
ez dut deus ere», baina nik hara
begiratzea nahi zuen eta egundo-
ko kolpea eman zidan buruaz,
«orain niatorrek hire bila» esanaz.
Esposatu ninduten, eta ahal nuen
bezala ebakiak egin nizkion neure
gorputzari, beso eta zangoetan,
ea handik ateratzen ninduten.
Berdin. Punturik ere ez zida-
ten eman. Bota zidaten manta
bat gainetik eta han eman zizki-
daten ostiak, baina izugarriak e!
Zer egin behar duzu, ordea, han
agintzen dutenak berak baldin
badira. Funtzionario bat preso
bati patioan tiro ematen ikusi
dut nik gero!

Gero hortik zabilta txokola-
tearekin-eta trafikatu eta hala-
ko batean tipo batekin egiten
duzu topo, diskoteka batean esa-
te baterako. Pasatzen dizkizu
gramo batzuk eta sartzen zara,
trafikatzera eta baita esnifatzera
ere. Garai hartan ez nuen «piko-
rik» erabiltzen. Oso heroina ona
ibiltzen nuen, «gluco-gluco»-rekin
kortatua (haurren elikaduran
erabiltzen den laktosa bat da
hori). Baina izan da zenbait jende
heroina «estrinina»-rekin kortatu
duena, eta hola hil zen orain dela
gutxi Endika hori ere. (Hotel
Londresko komunetan aurkitu
zuten, seko). Poliziak jakin behar
du hori nork trafikatzan zuen.

Heroinagandik askatzeko
gauza naizela uste dut. Heroinari
lotu banaiz, engatxaturik zegoen
neska batekin nenbilerako izan
da. Bera zegoen klub batetik ate-
ra bait du. Diru mordoa gastatu
dut, milioiak..., eta esaten nion
sendatzera joan zedila, ondo jarri
zedin edozertarako prest nen-
goela. Esan izan diot, eman dio-
dala nuen guztia, eta diru guztiak
heroinatan urtzen dituenean be-
rriro joan beharko duela klubera.

Prostituzio ikaragarria dago
Donostian, gazteria osoa. Hama-

sei urteko neskatilek kalean ber-
tan egiten dute, diskoteketara
joaten dira, berak dakiten jen-
dearen zein egoten dira, edo Alde
Zaharrean. Edade gehixeago du-
tenak klubetan aurkituko dituzu.
Baina heroinari erantsia dagoen
neska batek dirua behar du, eta
nahikoa emango dion norbaiten
ondoan ez badago, bere errekur-
tso bakarra bere gorputza da, ez
bait daki besterik egiten. Mutil
batek pistola bat hartu eta atra-
katu dezake.

Lehen delinkuentzian ibiltzen
ginenok ez genuen drogarik era-
biltzen, eta harrapatzen genuen
dirua ehun mila txorakeriatan
astintzen genuen. Gaur egun,
ateratzen duzun guztia heroina-
tarako duzu. Gartzelan dagoen
jende gehiena drogak eraginda
heldu da, abstinentzia sindro-
mearekin zegoenean kajaorros
bat atrakatzera joan eta harrapa-
tu dituztenak-eta.

Droga hemen negozio asko di-
tuen jendeak sartu du, horiek
dira bidaiak antolatzen dituzte-
nak ere. Poliziari ere hemen dro-
ga ibiltzea interesatzen zaio bes-
talde. Gizon inportante bat dato-
rrera eta poliziak berak «mozten
du» trafikoa; Mundialetan dena
«garbitu dute», Aita Saindua eto-
rri denean dena garbitu dute...

Orain Donostian heroina falta
dago. Zenbait jendeak heroina
marroi bat sartu du, poliziari ez
zaio interesatu, astebeteren bat
pasa dute eta Martuteneko gar-
tzelan daude orain. Baina heroi-
na turko marroi horrek kalean
jarraitzen du. Oso heroina purua
da, horixka, wishky botilatan
ekartzen dutena, eta kristoren
biajea ematen dizuna.

Auzo hauetan mutillakoskorrek
jendea pintxatzen ikusten dute,
jendea oso lotsagabea bait da, eta
kalean pintxatzen da, eta familia
behartsu bateakoak izatean ez
ditu horrek pintxatzera eragiten,
ez, estraina atrakatzera eragiten
ditu, diru horrekin heroina eros-
teko gero. Hamasei urteko muti-
lak. Ignorantzia da.

Pintxatzen ari den jende asko
utzik luke gustora, baina behar
duena laguntza da, eta hori ez da
ikusten... J... kalean dagoen
kustultorioan denboraldi bat
itxoin behar nuela esan zidaten,
eta egun hartan bertan pavoare-

kin negoen, oraintxe ere nagoen
bezala. Saiatu naiz, eta egia esan
utzi ere egin dut neurri batean.
Lau gramotatik batera pasa bait
naiz. Gorputzarentzat sufrimen-
du handia da. Behar dudana
apartatzea da, ez dezadala adikto
bat eduki ondoan beti gauza bera
gogora erazten. Lortu dezaket
heroina, baina ez dut nahi. Eza-
gutzen bait dut erresultatua.

Pentsatu izan dut momentu-
ren batean sobredosis bat hartu
eta nere burua garbitzea («pasar-
me al otro barrio»). Modulora
joan eta «zapi-zortzi egun egon
behar duzu». Baina berehala in-
gresatzera da nik behar duena.
Urte gehiegi dira gartzelan.

Heroina Donostialdean nola
agertu zen? Atrakadoreen bidez,
piskanaka mugitzen hasi zen
(...) eta (...) bezalako pub eta
diskoteketan. Diru gehiago era-
biltzean, gu baino jende haundia-
goarekin sartu gara herremane-
tan; eta horiek ziren heroina guk
baino lehen ezagutu zutenak. Eta
konbidatzen gintuztenak. «Hijos
de papá». Garai hartan ez nenbi-
len drogan sartua, baina ikusten
nuen nere inguruko mobida; ha-
lako lekutara joan eta zerbezak
20.000 pezeta balio zizula, eta
baso azpian ekartzen zizutela
zure gramoa.

Koka injektatzea ere probatu
nuen. Eta bai, puntu polit batean
jartzen zaitu, inorekin sartzeko
gogorik ez dizu ematen. Baina
nik esan nuen mekauendio, hori
ez naizela ni! Eta gero agresibi-
tatea dator. Atzo, eta hau egia da,
mendiko kuxillo haundi batekin
ibili nintzen; agresibo aurkitzen
bait nuen neure burua, eta beste
norbaitekin topo eginez gero...

Donostian dauden gauzak, le-
hen ez zeuden asko, atrakado-
reen kontura eginak dira. Egune-
ro miloiak «altxeaz» joan direlako
atrakadore batzuk, eta diru guzti
hori beren eskuetara. Bai, bai,
hemen droga sartu dutenak diru-
dunak izan dira.

Kanpotik zerbait montatzen
bada, batzuk ongi erantzungo
dute; badakite lagundu zaiela eta
beren esku dagoen edozer egingo
dute, bizia galdu arte. Baina bes-
te askok... Nork garantizatuko
die irtetea lanpostu bat izango
dutela? Bestela berriro hasi be-
har dute atrakatzan. Nik ere hasi
beharko dudana bezala.

iparraldeko koreatarrak batasunerako asmotan

Helburu nagusi bat: **batasuna** buruan dutela, proposamenak egiten hasi zaizkie iparraldeko koreatarrek hegoaldekoei. Hegoaldekoak, berriz, gor.

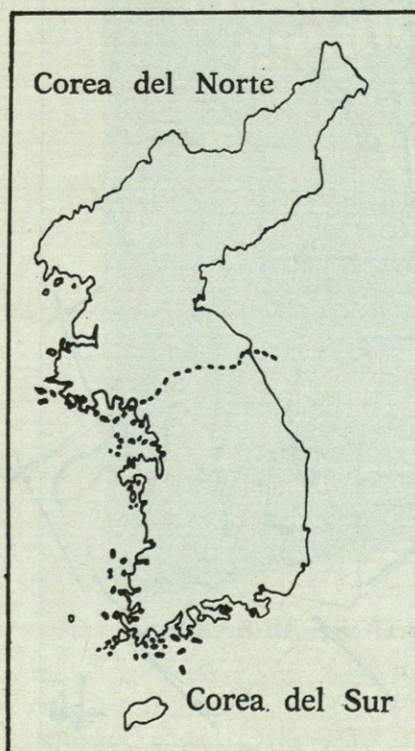
Duela zenbait urte ere bota egin zuten: Independentzia, Bakea eta Batasuna hiru puntuotan oinarrituz ea borondate ona behinik-behin erakusteko gauza izango ziren hegoaldekoak. Orduan, baietza jaso zuten eta gauzak ongi bideratzen zirela ematen zuten. Besteak beste, urteak itxita zeramatzan bien arteko harresia ireki egin zuten.

Muga irekitzeak garrantzia izan zuen, bi herrien arteko hartu-emanak ugaltzen hasi baitziren. Estatu Batuei ez zitzaion horrelakorik interesatzen, Hegoaldeko Korea eskapa baitzekiokeen, eta gobernuaren gainean egin zueten presio, ez zitezen lotura haiek estutu, bi herriek klarki berēizita segi zezaten. Hegoaldeko gobernuak zeharo independente ez denez geroz, amerikanoen esanetara makurtu zen, eta besteren artean O.N.U.-n Iparraldeko Korearekin batera sartzea galdegin zuten.

Kanpoan halakoetan murgiltzen zirela, altxaketa bortitzak ezagutu zituzten barnean: Kuangzu hirikoa bereziki gogorra, izan zen, ehundaka lagun erahil eta espetxeratu zutelarik. Altxaketa hauetan, zatitutako herriaren batutzea erreibindikazioetarik bat izan zela esan behar da. Eta halatan, gauzak gaizki zihoazkielarik, «Komunisten aurkako legea» eta «Estatuaren segurtasunerako legea» sortu zituzten, erosoago erreprimitze-

ko helburu ezagunarekin.

Orain, ipartarrek, honelatsu planteatzen dituzte gauzak: Federazio bat egin beharra dago, oraingo erregimenak eta oraingo erregimenen ideologiak errespetatuz. Eta biren gainetik «Nazio Asanblada» izango zelako bat sortzea, zeinaren %50-a hegoaldekoa izango baitzen, eta iparraldekoa beste erdia. Honetatik **biltzar** tipi gisako bat izendatu, herriaren bi parteei dagozkienetan modu permanente batez egoteko.

Lehen-lehenik horrelako batek eskatzen duena, proposatzaileek dioten legez, beste ezein herritatik guztiz **independiente** izatea da, esan nahi baita, munduko harremanetan neutral. Tamalez, eta bistan dagoena da, horretatik oso urruti daude, bi-biak.

Koryoko Federakuntza Demokratikoa, horrela nahi diote-ta izena ipini, lege honetako puntuetan sustraituko litzateke:

1. Munduan agintzaile dauden indarretatik aitaturiko ahalik eta gehieneko independentzia.

2. Oinarri demokratiko berdinen arabera eraiki behar da Federakuntza hau.

3. Bi alderdiek ekonomi harremanak azkartuko dituzte.

4. Orobat zientzi, kultur, hezkuntza eta beste harremanetan ere.

5. Orain mozturik dauden bideak eta garraiok berriro martxan jarriko dira eta erabilera libre garantzatuko da.

6. Langile, nekazari eta gainera-koen kondizioak hobetuko dira.

7. Oraingo bi harmadak, aurrez-aurre egon beharrean, elkartzeko bidean abiatuko dira, kanpotik letorkeen erasoari erantzutekotan.

8. Atzerrian diren koreatarren eskubideak defendatzen ahaleginduko dira.

9. Oraingo bi gobernuen beste herriekiko harremanetan bat jotzen saiatuko da eta bakearen alde beti ere.

Gaur-gaurkoz, hitzak, besterik ez.

Pablo SASTRE

Gure lagunak zerura bidean

Elas!, berriro ere jainkoak bertan-
txe ditugu! Gabiltzan argi, ifernua
gertu izanen bait dugu, jainkoen in-
guruan sarritan izan ohi den bezala-
tsu, eta ez (zorigaitzez) beti gorria,
oso beltza baizik.

Jainkoren bat inoiz ikusi ez duenik
balego engoiti, ager bedi (txartela or-
daindu ondoren, ez bait da dohakoa)
bertsolari txapelketara eta ikus bitza
bertsokantari ari direnen aurreko iza-
ki hoiek egonak, kopetetako iluna,
bere adimenetako kea eta ezpaineta-
ko mihiztoa. Ikus bitza, eta lehenbai-
lehen, kontuz arren, bi edo hiru urtez
behin lurreratzen bait dira eta ez de-

lako anitzetan izanen, inorengan,
jainkoan hain korapilaturik ikusteko
tenore egokiagorik. Bostehun pezeta
ziztrinez, goizez zein arratsez; otoitz
indartsuenak ere ez lituzke horren es-
kuar eta merke jarriko.

Eta ez bat, sei baizik: eta seiak
jaun, seiak jabe, seiak jakitun (jaki-
tun bakarrek), seiak guzti-ahaldun.
Behin ikusi ez zituenak izan du,
oraingoan, aukera bikaina, bai Idia-
zabalen, bai Durangon, 16 aitagure
eta 6 kredo elkarri so eta makur so-
matzeko zorion-banaketan. Eta jato-
rra bertsoa nola eta zeinek neur leza-
keen jakiteko, ez dadin zalantzarik
gera. Hara, denen arteko eginkizuna:

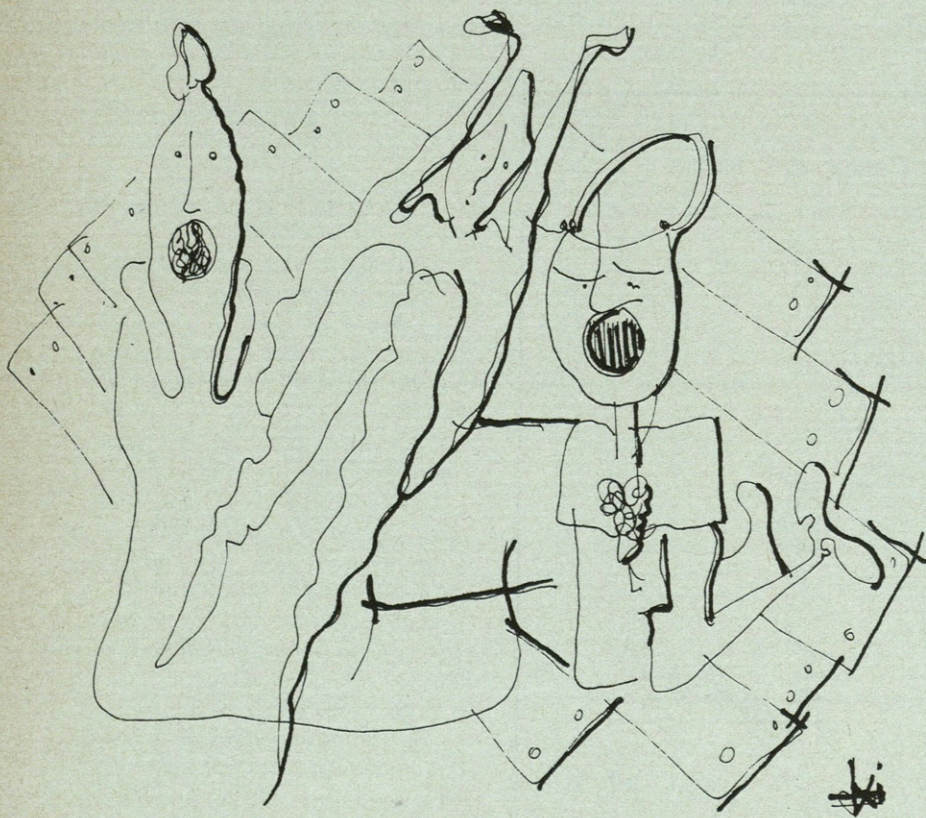
zortzi bertsolari aukeratzea (bereiz-
tea, hobeto), batzuren merituz, bes-
teen izenez eta zenbaiten epaiketaz (?)
Helburua: denez gaindi aukera, ber-
tsolaritza, eta Euskal Herria indar-
tzea.

Hamasei ziren, hamasei, bertsola-
riak, azkenurreko fasea hasi zenean.
10 lehen (?) mailakoak eta 6 bigarren-
goak, eta andana bere lanaz gozatze-
ra euskaldunagotuok. Bai jauna!,
pilotalekuan lepo bete ziren entzulez,
bertsozalez. Epaileak, ordea, sei, ja-
kitunak hainbat, jainkoak adina.
Aski haatik, gehiegi agian.

Aurkezlearen eraginez, eta horta-
rako geundenez, gaiak, puntuak, po-
toak, doinuak, larriak, txaloak eta zi-
gorrak dantzan hasi ziren. Alorra es-
tua eta denak nahi bere lekutxoak.
Hura oihu eta zalaparta. Hango (ha-
rrigarria arren) kristautasuna, hango
gizalegea, hango zorroztasuna eta
zintzotasuna, hango pake-bideak, la-
gunak salbatzeko bihozperatasunak,
norberaren zuzendasunak besteen
gaiztokeriak barkatu beharrak, han-
go maitasunezko dibortzioak eta he-
riotz zerutarrak. Hura, jaunak, sain-
du festa. Ez zen Jesukristo alferrik
jaio. Ni bezalatsi elizara joangabeko
pekatuaren hatzaparretan zeudenak,
edo fedeak ihes eginaren penetan,
izan zuen jainkoaren grazia bihotz
beteta eskuratzeko eretia. Ba zirudien
bertsolariak aitorketara etorriak ote
ziren bertsoetara baino areago, aurre-
ko jainkogoak igor zitzan finalera,
hainbat irrikatu eta landu zerura.

Ez naiz hemen sartuko bertsolari-
kin. Ez eta hurrik eman ere. Norbera-
ren esku, gaiaren erabilkera, puntuen
aberastasuna, doinuaren aukeraketa.
Batzutan (txapelketa gehienetan)
gaiak ez du bide zabalegirik permi eta
bertsolariak ba dute nahikoa lan bere
otuak onbideratzen. Hala eta guztiz
ere entzun zen bertso ederrik, beste
batzuen ondoan, baina bai garbiki
somatu ere bertsolariak zenbateraino
zezagutzaten epaileak. Hor bere gai-
erabilkeraren zentzuna, arrazoia. Fi-
nala zen jomuga bakarra, eta jainko-
txiki haiek bide. Batzuek asmatu zu-
ten zirizkua eta... azkenean (egia,
egia!), kasu jakin batzu letak, kris-
tauenak finalerako. Aitzit, aitagurea
bertsotan esaten ikasi ez dutenak
kanpora, behera, atzera. Benaz, ifer-
nua, oraingoan ere, jainkoren ingu-
ruan zen, eta beldurak irabazi zuen.

Zer neurtu da, bada, jaunak!,
kristautasunaz beste, azkeneko bi
saiotan?

HERRIKO PLAZA

Zortzi hautatuen lanak entzun ondoren, aurrez aukeratuak zirela esateak urrutiegira joatea izanen litzateke, eta gezurra, baldinbait, baina lehen mailako seiek (sei hoiek) sartu behar bazuten... Jaunak!!! Sei «A» mailako horietariko lan apalenak hainbateko galga lortu gazte guztiek behar zuten beraiekin batera, eta ba ziren bi baino gehiago. Helduenetariko seiek behar badute finalean, zergatik zortzira laburtu finalisten kopurua? Epaille jaun jaunak: hautatu «A» mailako motelenak nehurtu beharko luke «B» mailakoen galga gutxienez (aments) zuen epailetasuna salba zedin, zuen ohoreak iraun zezan. Baina ez da horrelakorik gertatu. Zergatik batzuek bere gaitasuna adinon eta besteek bertso on izugarriak derrigorrezko?! Zenbaiterainoko indarra du batzuen izenak, eta zein preziotan lortu (edo erosi) behar dute beste batzuek finalera laineko izena?! Zenbat aitagure da finalerako indarra, meritua?

Hau ez da, jaunak, txantxetan hartzeko erritu antzu bat. Ez jauna!!! Txapelketa antolatu eta bertarakoan bertsolarien izen-deiturak atean lagatzen ez badira, alferrik zarete zuek: bertsolarien urduriak, kezkaz eta estuasunak ez dute zuen zabarkeriaren beharrik, eta bestela izanez, bertsolari bakoitzaren izenak bazterrezinezkoak badira, esaiguzue bakoitza nondik hasten den eta ez zorrotasun faltsu baten pean gorde erterabakirik zegokeena. Zer dela eta, zein zaretela eta, ari zarete hainbat lagunei adarra jotzen? Zein zarete zuek hainbat bertsolarien larritasuna maneiatzeko, beraien lan, zenbait era horretan gaitzesteko, hainbat entzule atzipetzeko? Errua lurtarren arriskua denez, denen gustoa egiten zaila dela, baina inorena ez egitea... jainkoen, ez besteen, eginkizuna. Dakusadanez zuen nagiak astuntzen ari dira, nonbait, eta ezin garaiz jaiki aldegitiko. Lotsa apur bat, epaille jaunak!, hor egotez geroz zorrotz aritzeko edo, ezinez geroz, itzurtzeko.

Ez dut izenik esan nahi, inor ez zikintzearren. Bertsolariak lana egin dute, eta merezi ere bai zuek ez bezalakako epailerik. Salbu dira, bada (noski eta nolaz ez), nire hitzetan. Baina ez nuke hitz bi esan gabe amaitu nahi.

Lehenengoa zuei, bertsolariei, bertsolaritza eta euskera indartu nahian zabiltzatenoi; ez zaitezte la jauntxo guzti-jakitun hauen gantzak gizontze-

ra makur, ez eta bere ohorea jorratzera, gurtzera, beheiti. Ez zaitezte bere neurritza eror, zeren, bestela, bertsoak, burua eta adimena galduko bait dituzue. Jakina da jaungoikoak, zerutik jaitsi, umeak egin, eta bere jainkokume guztiekin mahai batetara epaile eserten denean eta bakoitzean, bertsolariak sermoilari bihurtzen dituela. Jaregin, berandu baino lehena go, bere hatzapar katekorretatik, etsa-sortzaile hauen zerura ez bait da hain zeru. Haukera itzazue zeuron epaileak!

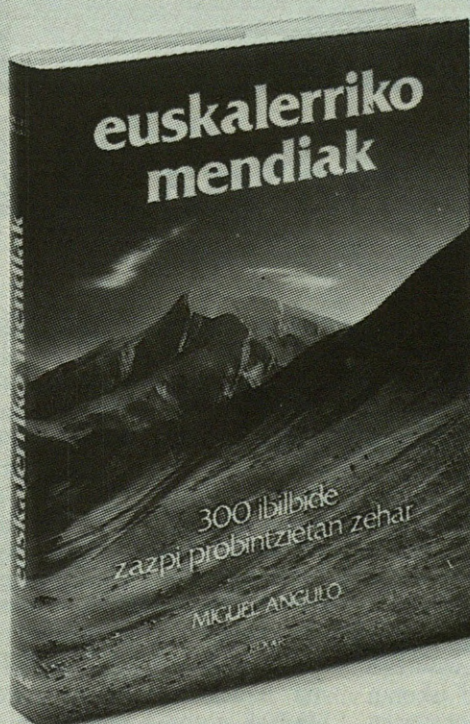
Eta bigarren hitza, zuentzat. Jainko aintzatsuok: bertsolaritza maita ba duzue zeuron buruaz gaindi (ez dudan sinesten arren), anitzetan dio-

zuenaren antzo, eta bere alde edozein gauza egiteko prest bazarete, jaso itzazue zeuron hantustekeriak, jaso besapeko ifernuak eta itzuli berriro, zeuron zerura, infernuri gabe ez bait delako ez zeurik ez jainkorik beharko, ez eta beldurrik izanen bertsolariengan. Agian, orduan, bertsosarioak (nahiz txapelketak) ez dirateke zerubanaketa bihurtuko, eta denok irabaziko genuke. Orduantxe zinateke txalogarriak, zuen gabe ez bait zaizkigulako bertsolariak zerura bidean galduko.

Lotsa pixka bat, jaunak, ez dukezu gauzaren bat eskatzea bada ere.

Iñaki GARMENDIA

300 IBILBIDE EUSKAL HERRIKO MENDIETAN ZEHA

ELKAR-EK ARGITARATUA

ANIE MENDIMULTZOTIK ETA BARDEETATIK HASITA ENKATERIRIRAINO.

EUSKAL HERRIKO MENDI GARRANTZITSUENETAN ZEHA 300 IBILBIDE MODU HONETAN ADIERAZIAK;

124 KROKIS

22 MAPA

136 ARGAZKI KOLORETAN

Gorostia gainbehera doa

Mediterraneo ertzetan sortu zen aintzinako garaietan baina orain Europa guztian aurkitu daiteke Islandia, Suezia, Finlandia eta Polonian ezik. Europako erdialdean gorostia ugari ageri da (Alemanian eta Suizan batik bat). Hauxek dira gorostiaren mugak: Iparraldetik, Dinamarka; Hegoaldetik, Ipar Afrika; Sortaldetik, Persia; eta Sartaldek, Ingalterra eta Penintsula Iberikoa.

Gure lurretan inoiz ez dugu izan kantidade handitan. Gaur eguneko egoerari dagokionez, eta toki askotan aurkitzerik egonda ere, gorostiaren etorkizuna larria da. Urtero urtero gutxituz doa eta areago gabonak iritsi orduko. Hori dela eta, hain zuzen ere, Europako talde ekologistak mugitu dira hura zaindu eta Europan iraun ahal zian dezan.

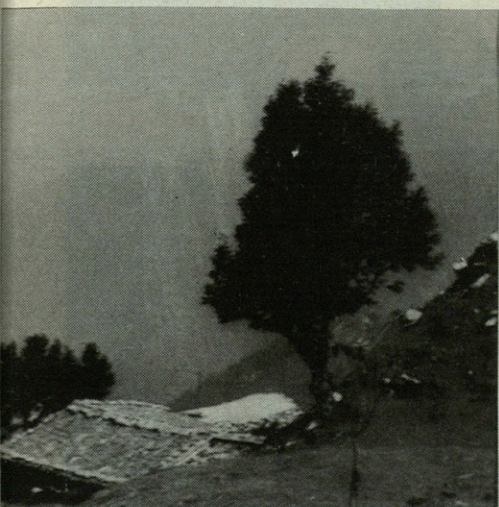
Euskal Herrian bakar batzu besterik ez dira aurkitzen: zerbait haran eta pagaditan sotobasoko formazio bezala bizi ohi da. Bi arrazoinengatik daude arriskutan zuhaitz hauek: jendearen portaeragatik eta beraien reproduzioagatik. Pertsonen dagokionez moztu eta zauritu egiten dituzte gorostiak. Bestalde, eta reproduzioari dagokionez, oso zaila gertatzen zaie haziak ernaltzea haien artean tarte handia egoten delako.

Gabonak datozen garaian problema hauek handiagotu egiten dira, jendeak gorostia moztu du eta. Jokabide horren arrazona: etxeak eta dendak apaitzeko nahi omen dute. Gorostien bizitzarako ekintza hauek oso arriskutsuak dira reproduzioa galerazi egiten dutelako. Kontutan hartu negua dela haziak ondutuz has-

ten diren sasoia.

Bestalde, gorosti emeak politenak izaten dira (arrek baino fruitu gorri gehiago ditu alegia) eta horrexegatik gertatu ohi da moztu direnen artean askoz ugariagoak direla emeak arrak baino. Preferentzia estetiko horren ondokoa begibistakoa da, hots, arrak eta emeen artean desderbintasun handi bat gertatzen da, gabonak bukatzean askoz gorosti ar gehiago daude emeak baino. Hitz batez esanda, «sexoen deskonpentsazioa» sortzen du.

Era berean, guztiok jabetu behar dugu fruitutxo edo bola gorri horiek haziak dira, edo haziak izango dira behintzat. Beraz, gorostirik politenak hartzearen fruitu gehienak dituzte-

Guretzat gorostia oso zuhaitz eza-
guna da. Itxura zoragarrikoa da, bere
hosto arantzadun eta fruitu gorrie-
kin. Horrexegatik, hain zuzen ere,
apaingarri bezala erabiltzen du jen-
deak.

nak hartzen baditugu eragozpen eta
traba gogorrak ari gara ipintzen
espezie horren reproduziorako eta,
bistan da, bere iraupen soilerako ere.

Gure herrian gorostia behin betiko
desagertzea benetan damugarria eta
penagarria izango litzateke. Eta ez
bakarrik edozein zuhaitz mota desa-
gertzeak suposatzen duen hondame-
nagatik, beste arrazoin batzurengatik
baizik. Esate baterako, basabere as-
kok eta askok gorostietan aurkitzen
dute beren etxea, ilezko nahiz lumaz-
ko abereak. Beste basabere batzuk,
berriz, janari gisa erabiltzen dute. Az-
keneko hauen artean, eta gonbarazio
batera, gorostiaren hostoak jaten di-
tuzten basauntzak eta basurdeak aipa
genitzake. Bestalde, fruitutxo gorriok
jaten dituztenen artean basoilarrak
eta garraztago erregeak aurkituko ge-
nituzke.

Gorostia bere bake saildu horre-
tan uzteko pentsatzen dugu behar be-
zainbateko argibideak eta arrazoinak
eman ditugula. Komenigarria litzate-
ke guztiontzat horrelako zuhaitz ge-

hiagorik ez mozte. Horrezaz gain,
gorostiari asko kostatzen zaio haztea,
eta piskanaka piskanaka burutzen du
bere hazkundera, eta baten bat mozt-
ten dugunean konturatu beharrean
gaude zer nolako astakeria ari garen
egiten.

Gure ustez ez da zilegi etxeak nahiz
dendak apaintzeko gorostirik moztu
eta menditik eramatea. Alperrik da,
ordea, tradizioaren aitzakia mahai
gainera ateratzea, gorostiaren ohitu-
ra hori zeharo arrotza bait da, Eskan-
dinabiatik ekarritakoa. Beraz, eta
kasu honetan behintzat, tradizioa ez
da inolako arrazoina gorostia eta iza-
dia izorratzeko.

Alternatibarik proposatzekotan,
miguria (miruli, mirotz) emango ge-
nuke. Landare parasittoa da, izuga-
rrizko ugaritasunekoa da gainera eta
Euskal Herrikoa bertakoa dugu.

Badakizu... EZ ERABILI, EZ
EROSI eta EZ MOZTU GOROS-
TIA zure etxeak edota dendak apai-
nagoak egon daitezen.

KATTAGORRI TALDEA

Lewis Carroll, Aresti, García Márquez, Lizardi, Jean Paul Sartre, Albert Camus, Etxahun...

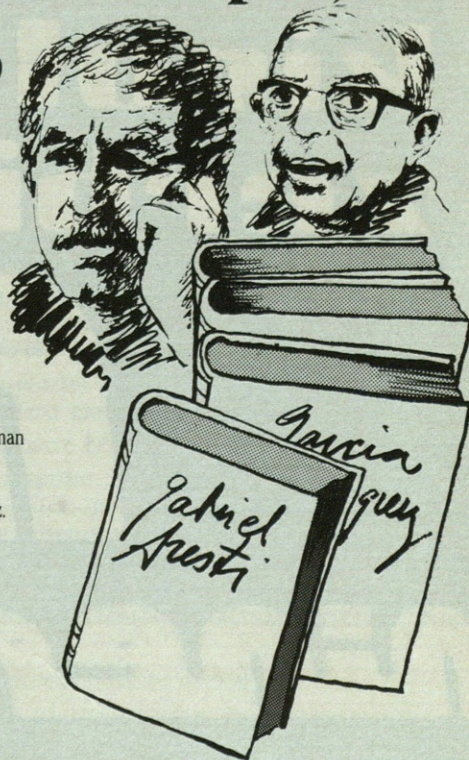
E hundaka liburu, ehundaka autore, euskaldunak eta
atzerrikoak, euskaraz idatziak edo euskaraz jarriak. Guk
geure hizkuntzan irakur ditzagun. Kultura batek berea duen
hizkuntza behar baitu espresabide.

Gauza asko irakur liteke orain euskaraz. Ba al zenekien
aurtengo Nobel Sariaren azken lana, euskaraz daukagula? Eta
euskaldunok ere baditugu geure idazleak. Ezagutzen al dituzu?
Txirrita bat izan zela badakizu, baina abestuko al zenuke haren
bertsorik? Eta "Euskal Herri nerea ezin zaitut maite, baina non
biziko naiz zuek aparte" idatzi zuena ezagutzen al duzu?
Etxahun, Elizanburu, Izueta, Lizardi, Orix, Aresti... euskarak eman
dituen idazlerik handienetakoak, eta askotan, ezezagunak.

Irakurri egin behar dugu. Bertsolariak, poetak, idazleak eta
pentsalariak izan ditzagun, arduratu egin behar dugu haien lanaz.

Kultura sendotzeko erabaki on bat: irakurtzea.

Irakur ezazu. Baina irakur euskaraz.

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak

AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

xvii euskal liburu eta diska azoka

egitaraua
1982

Durangoko azoka gure begietan

Larunbata. Bazkalondoan. **ARGIA**ko puestoa prestatzen ari gara. Zabaldu dute azoka. Jendea piskanaka piskanaka. Barra barra geroxeago. Durangokoak bertakoak haseran, giputzak eta bizkaitarrak gero. Hotza. Haize fina Anbotopean.

Puestoa txandaka atenditza erabaki dugu. Gurij lehenbiziko guardia. Ezkerraldean **JAKINE**koak, **Joan Mari Torrealdei**, **Pili** eta **Mila**, **Joseba Intxausti**. Eskubian **AIZU**koak, **Tito** eta **AIZAN** pila bat. Errenkadan, azkoaren hondoraino beste puesto guztiak.

Ateondoan gaude, sarreran eskubitarra. Tximuen gisara geure abrigotan hozet jautzika. Tximuen modura, pasadizuan den jendearen bista aurrean. Geratzen dituk batzu, «ez ditek ezagutuko **ARGIA**», segitzen dute. Norbait harpidetza txartela bete nahi du, beste baten batek **SUSA** erosi eta irripar konplize batez ordainduz hanka egiten du, gehienek hori ere ez.

Hotza eta tente egonbeharra. «Kontxo herriko bat. Al dia egon nahiko ditek». Ba duk bada garaia erreleboa hartzeko. Non sartu ote dituk besteak? Egonean nekatu

egiten da gizona. Ez da aspertzera ailegatzen, jende jarioak ez dio atsedetik ematen bistari. Pertsona bakoitza paisaia berri bat bezala agertzen da, bata bestearen ondoren. Gazteak, matrimoniuak, ezkongaiak, tortolak eta gainontzeko txori klase guztiak.

—Bazetoztek hauek! Kafetxo bat hartuko diagu berotzeko. Gero emango zioagu buelta azokari.

—Geroarte hi!

Durangoko kaleak, asfaltuzko bideak, harrizko etxeak. Eleiz portiku egurrezkoa, eskulanezko injinieri zaharra. Behekokale. Artekale. Goikokale. Kale hestak, taberna zabalak. Bustirik diraute kaleek gure oinpean. Taberna bat. Tute partida. Telebisioa larunbat arratsaldean. Dibujo animatuak. Aplauso. Kafesne bat txo!

Bagatoztek bueltan azokara.

* * *

Altabozetatik sarrera hitzaldia dela diote, **Nikolas Al-**

zolarean lanari buruz edo. Hotzak izoztu dizkigu dagoe-neko gure belarri ondoak. 9tan **Artze anaien txalaparta** emanaldia omen. Afaltzera joango gaituk segurutikan. Jendeartean hor dabilta ilustreak jira eta bira. (Normalean ez ditu inork ezagutzen baina hor ibiltzen dira urtero erreparaka, elkarren artean kasu eginaz). Bederatzia txikito. Goazemak afaltzera.

Afalondoa hobe ez kontatzea. Igande goiza. 10ak. Kriston betazuloak. Aldameneko hau makarrak kendu ezinikan. Puestoa ireki... etabar etabar. 11ak, ni bertso saioa entzutera niak. Hor konpon Marianon.

* * *

Asteartea arratsaldea. Umeak han hemenka. Saldu

ezer ere ez. Hoztu dena. Haurrak serio serio, kuaderno ta boligrafo eskolarako lanen bat egiten. «Asko saltzen da?», «Garestiak dira zuen liburuak?»... eta galdetu, eta galdetu. Gelditu gabe umeak bueltaka. Noizbehinka andereño eta monjaren bat. Pedagogi modernu hauek ez ziren gure garaian erabiliak. Periodista aterako al dira denak? Edota gehienak bezala, «teneis pegatinas» galdezka haziko ote dira gure zenbait bitxitasunen kolezioa eginenez? Aretoan euskal musikaz ariko dira, **Imanol, I. Eizmendi, Xalbardin**, jendeartean diren irrati eta prentsako zenbait kazetarirekin.

9ak. Eskerrak bukatu dela. **Michel Prtalen** kontzertua eleizan. Shuman, Mozart, Stravinsky... Gozada bat.

Jexus Joxe

NOBEDADEAK

Postutik atera naiz beste stand horietatik buelta bat emateko. Nobedadeak izaten omen dira Azoka honetako gauzarik interesgarriena. Abai gaitzen beraz. Aldez aurretik entzunda neuzkan argitaletxeek gaurko atera behar zituzten liburu berriak, baina piskanaka joatea izango da onena. Bestela, liburuz mozortzeko arriskua dago, eta horretarako uiskia nahiago.

Aldamenean daude «**IZ diskak**» delakoen postu laukoitza. Oso apaina. Kolorezko argiak letrero gainean, diska-teka bat irudi. Kristo guztia liluratuta geratzen da erditza-lezko giro martxoso hartan. **Imanol**en diska berria... ongi dago, ongi. Izan ere megafoniatik sartu dute oraintxe. Musika aldetik hau eta beste baten bat, «**Gipuzkoa Rock Star**» edo antzeko zerbait, baina gainerantzekoan besterik ez... zer egingo diogu bada!!

Ondoren, baina diskateka giroko argi horiek gabe, «**Elkar**» argitaletxeok daude, izugarrizko postu mordo batekin. «**Hauek dirua ditek, bistan duk motel**» esan dit alda-

menetik pasatako ezagun batek, eta aitortu behar da itxuraz Azokako multinazionala beraiek direla oraingoan. Nobedadeak eskatzen dizkiegu eta liburu pare bat erakusten dizkigute, haurrentzat diren horietakoak.

«**Euskalerriko mendiak**» liburu txukuna da ondoren mutur aurrean ipini digutena eta ez dikintzearren ikutzeak pena ematen duten horietakoa dela ziurtatzen dugu. Liburu horiek eta gero, nobelak datoz, **Pablo Sastrarena** eta **Manex Erdozainzirena**, aurrekoa bestea baino mardulagoa. Horrek esan nahi irakurtzeko era zailagoa izango dela, baina tira, literatur kontutan ez gara hasiko alperrena egiten.

Aurrera segitzen dugu, eta «irtenberriak» dioen letrero azpian dauden apaletan ez da libururik ageri. Erlojuaren egutegia begiratzen dugu Abenduaren 28a ez dela frogatzearren, eta tira aurrera. **Luis Haranburu** editoreak **Krutwig** maisuaren azken biakruzis neketsuekin gaztigatzen gaitu eta **Barojaren** itzulpenez osatutako bi liburuak indar

aski ematen digute standak begiratzen jarraitzeko.

Badaude editorial pilo bat liburu zaharrak dituztenak. Dagoeneko herririk ematen ez dutenak alegia. Horietatik denak ezagutzen ditugu eta aurrera segitzen dugu beraz. Hori bai, oso gauza ikusgarria dago. Stand gehienek dendari bezala «Zabaltzen»eko langile zintzoak daude. Guk hogeitamabost kontatu ditugu baina posible da gehiago egotea. Inperioaren kontratakea, dudarik gabe.

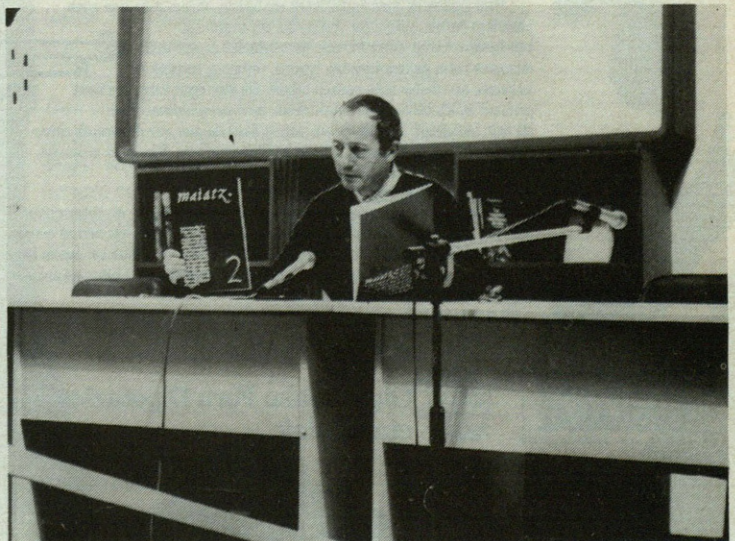
Eusko Jaurlaritzaren postuan sorpresa eskergarria jaso dugu ordea. Bi azafata uniformeaz jantzita eta Jaurlaritzaren eskudoa kolkoaren albo batetan. Haiekin hizketan pasa goiz, hain atsegin bait zen haien plastikozko konpainia...

Luxozko liburu sendoak argitaratzen dituzten argitaletxeen artean «Erein»eko langile finak aurkitu ditugu, ahalik eta jende gehiena engainatu naheian liburuak eros ditzan. Gehien erosten diren gauzak liburuak eta nobelak

omen dira. Hala esan ziguten dendari gehienek, eta horiek konfidantzazkoak ditugu. Joan Mari Irigoienek nobela harrapatu, eta presaka jarraitu gara azkenik.

Ezer gutxi geratzen da ikusteko. Postu errenka bat besterik ez. Baina azkeneko ustegabeak aurkitu ditugu. «Hordago»ko postura iritsi bezain pronto bost nobela berriekin topatu gara. Bost nobela berri bost. Eta ohizko begiradaxoa ematera gerturatu garenean, ahots bat entzun dugu: «*Neu nai: idazlea*». Gora begiratu eta hantxe zegoen Txomin Peillen bere liburuaren seinalea: haur batek Olenzerok ekarritako jostailua bezalaxe. Luze mintzatu zaigu Argeliako kontuetaz, eta geure aldetik elkarriketa bat agindu diogu.

Erronda bukatzeko. «Idatz Mintz» literatur atal osoa bildu eta azken hamazazpi urteetan legez —hau da, guztitan— gure adiskide Xabier Gereño kausitu dugu ia hotzek akatzen, baina tinko hantxe, liburuak saldu nahiz.

Bi poltsa liburuz beteta daramatza eskutatik zintzilik, eta itzulia amaitu ondotik begirada orokor bat bota dut ingurura. Jendea nonahi. Edozein gizon edo emakume lasai nazkatzeko modukoa. Baina, izan ere, mundutxo sasilustratu hau hainbeste gustatzen zait niri ere...!!

* * *

Igandeko goiz honetan jantzien aldaketa susmatzea erraza da. Dotereago alegia. Programatik kanpo, «**Maiatz**» literatur aldi-zikariaren aurkezpena anuntziatzen dute altabozetatik. Azokaren Aretoan. Uste dut badakidala non dagoen.

Heldu naiz azkenik, eta hemen dagoen jende eskasia ikusita, badirudi ez dela egin behar. Baina hitz jariora ahotan etorri zaigu Peillen. Berak egin behar du aurkezpena. Hasi eta bukatu egin du. Guztiok zabalik utzi gaitu haren hitzen oldarrak. Itxuraz inork ez du galderarik egin behar. Baten bat ausartzen da handik piska batetara eta debatea hasten da. Gero eta beroago. Gero eta freskoago. Gusto onaren inpresioa bukaera arte aulkian ipurdia josita geratu gioeok ginenontzat.

* * *

Arratsaldean niri tokatu zait postuan geratzea txandare-

kin hetetzearren, eta agindu didate zazpitarako etorriko zirela. Zazpirek dira eta ez da inor etorri. Gainera, ustegabea iragarri dute terditan **Bernardo Atxagak «Erein»** en atera dituen bi liburu itipi aurkeztuko dituela. Haurrentzat omen dira.

Bat minutu baino ez da falta aurkezpene hasteko eta hesteak azaldu gabe. Azkenean bertatik pasatako ezagun bat enaginatuta eta Aretorantz zuzendu ditut urratsak.

Aretoa jendez gainezka. **Atxagak** jendea erakartzen du norbait. Hori bai, liburuak umeentzat dira eta baten batzu besterik ez dira ikusten. Haserari ekin diote azkenik. Txisteak gora eta ateraldi xelebreak behera. Etorri handiko mutikoa gure **Bernardo** hau! Debatearekin hasi denean seriotu egin da apur bat eta gai transzendentalekin jo eta ke. Luze jo du, eta egia esan handik irten garenerako Azoka itxeko zorian zegoen, «Igandearenak egin dik, txo» pentsatu dut nire barneterako.

Azken orduko ustegabea: kotxerik ez. Eta Donostiaino joan behar. Postuko kandadosi azken ikutua eman eta tximista bezain azkar eta trumoa bezain orruka abiatu naiz kotxe bila edo. Azkenean aurkitu dut bat, eta espero gabe baita bidean afaltzera gonbidatu ere. Hau da bukaera polita igandearena, aizu!

Tom Sawyer, Pasaiaiko Herritik, Bufalo Bill, Makilakixki...

Abenturak euskaldun gazteentzat

Gertakirik bitxiak bizitzeko Alizia herrialde harrigarrian-ekin, piraten mundua ezagutzeko Kortsario Beltza-rekin, Robin Hood-en justiziaren berri jakiteko. Euskal Herriko lpuin Miresgarriak ikasteko...

Hitz batean, beren hizkuntzarekin ohitzeko, eta sorketaren mundua, artearena, literaturarena eta saiakerarena ere eskuragarriak gerta dakizkien tipitatik.

Hasiera ona da ikasteko, eta oinarri sendo bat aurreragoko ikasketarako.

Abenturak euskaldun adinekoentzat

Hain gazteak ez diren euskaldunek ere badute, ohitura gubi izan arren, irakurtzen hasteko aukera bat. Aukera bat eta arrazoi bat.

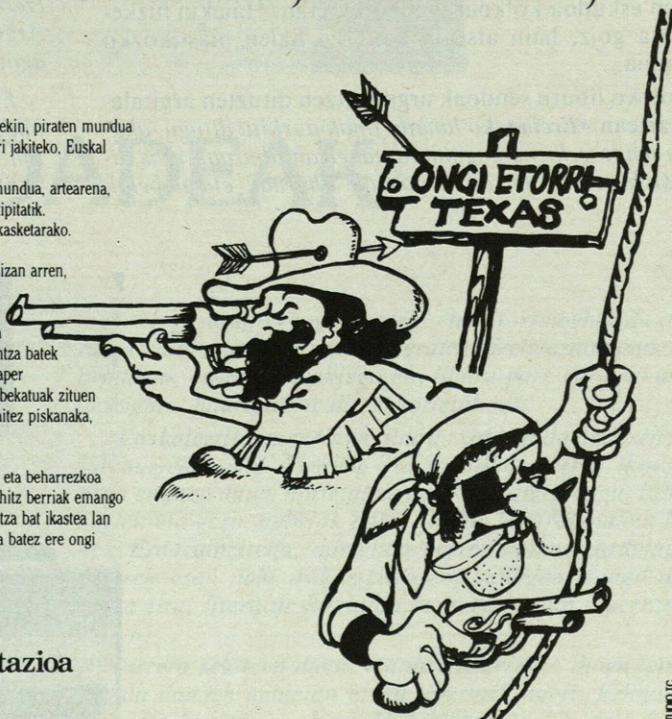
Lehenengo, euskal kulturari eutsi eta zabaltzeko, ez dela aski mintzatze hutsa, kultura leiendak, historia, literatura, bertsoak eta jakitearen alor desberdinek osatzen baitute. Eta gaur egun, hizkuntza batek prentsan azaldu behar baitu, aldizkarietan, merkatal-gutunetan, paper eta agiri ofizialetan. Eta euskara ere sartzen hasia da gaur arte debekatuak zituen eremuetan. Eta zuk irakurri egin behiako dituzu euskaraz. Has zaitez piskanaka, abentura liburuek idazketa erraza dute, eta zoragarriak dira.

Abenturak euskaldunberrientzat

Orain hasi baitzarete elkar hizketetan eta solasetan askatzen, eta beharrezkoa baituzue zeuen hiztegia zabaldu eta ugaritzea. Abentura liburuek hitz berriak emango dizkizue, esaldi eta mintzamodu ezezagunak erakutsiko. Hizkuntza bat ikastea lan garrantzitsuegia da, gero irakurri gabe gelditzeko. Mintzatzeko, eta batez ere ongi mintzatzeko, nahitaezkoa duzu irakurtzea.

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak

ESTUDIO IC

1972.urteko Abenduaren 28an hil
zuen bere burua Ion Mirandek,
hamargarren urteurrena izango
elarik Eibaren 1982ko Abenduaren
7tik 23ra, bere orhoitzez eskainiko
zaion omenaldia. (18an, «I.M.ren
nortasuna eta ingurunea»: Peillen,
Kintana, Etxaide, Txillardegi,
Iztueta. 20an «I.M., bide berri
ekitzailea»: Atxaga Cacenave, San
Martin, M. Lasa, Juaristi. 22an
«Hizkuntzaren problemak
M.rengan»: Krutwig, Davant,
Igoien, Kortazar, L. Otaegi. Mahai-
ngurutaz gain 17an J.A. Artzeren
pektakulua).

ARGIA ere bat dator omenaldi
orrekin, eta opari gisa hona heuren
Miranderen, eta Miranderi buruzko
enbait testu oro it dezan nahi duen
guztiak.

ION MIRANDEREN OMENAL- DIA DUGULA TA...

«Lehenengo eskandalo bat zen. Ber-
dekeriak idazten zituen, Jainkoaz fa-
rre egiten zuen, Jesukristo madarikatu
egiten zuen; demokraziak ez duela
ezer balio, esaten zuen, sozialismoa
eta marxismoa kobardeentzako solu-
zioak besterik ez direla, zirti-zarta,
etsaia jo ta hil egin behar dela, konten-
plazio gabe, arrazoia izan ala ez izan,
berdin dela indarra eduki eta irabaziaz
gero, Francori bezala, irabazleari az-
kenean arrazoia ematen zaio, historian
ez dago beste moralik.

Mirandek, lehenengotik, txokatu
egiten zuen. Baina Mirande ez zebilen
horrela jendea apropos txokotzeagatik
bakarrik, Mirandek Euskadiren aska-
tasuna nahi zuen: eta zapalkuntzatik
askatasunera ez zuen ikusten indarra
beste biderik. Moralarekin eta kontuz-
kontuz bagabiltza, ez dago libre izate-
rik eta herriarentzat balio duenak,
berdin balio du pertsonentzat. Herrien
bizitzan bezala, pertsonen bizitzan ere
Mirandek autentikotasuna bilatzen
zuen beti. Gizakiontrakoa iruditzen zi-
tzaion zerbait egitea, edo egitea uztea
Elizak agintzen duelako edo moralak
debekatzen duelako. Izan gaitezen
geu! Beste gizatasunik ez dago, barne-
ko gure ahotsari obeditzea, baina.
Hori da bakoitzaren arima, pertsona
bakoitzak eta herri bakoitzak bere-be-
rea duena. Izan gaitezen geu, ez arial-
de bat!

Jose Azurmendi 82-11-27

ION MIRANDEREN OROIMENEZ

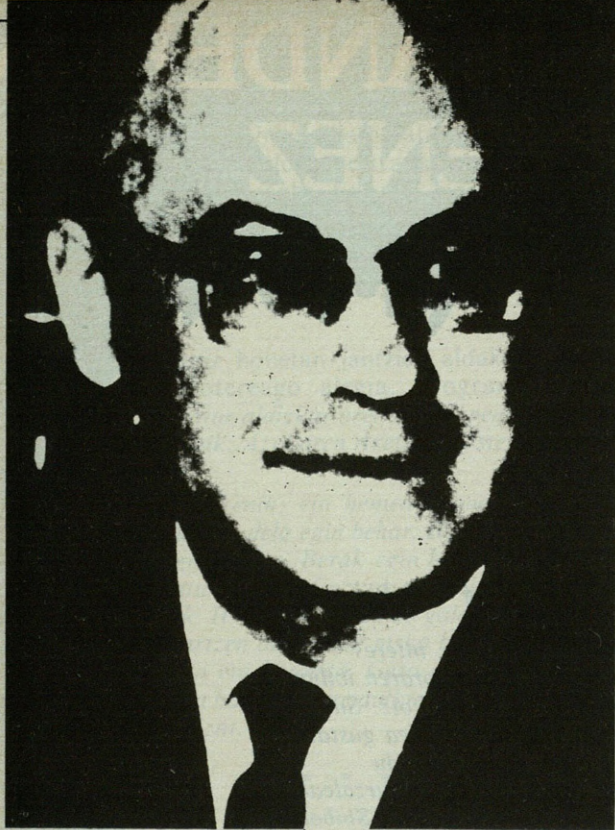
MIRANDE ATZO ETA GAUR

Miranderekiko, Halaber, interes
diferenteak egon dira, denboraren ibilian.
Ezagupen diferenteak, hortakotz. Snobak,
paristarraren berritasun dotorea gustatzen
zuen haren baitan, euskal mündu
baserrizuloan aspertuta. Literaturzaleak,
haren espresio elegantea, gozoa. Sinboloen
mündu exotikoa miresten zuen poesizaleak.
Fede problematikaz arduratzen zirenak,
Miranderen paganismoaz interesatzen ziren...
Gaur, nik uste dut, Mirande «Autore berde»
bat izatea apenas izango dela irakurtzeko
arrazoirik, honez gero berdea begi, belarri eta
sudurtzuloetatik ere sartzen baitigute,
literaturan ezezik, informazioan eta politikan
ere. Baina bere garaian bere bipertxoa zuen
Miranderen berdeak.

Denborak aldatu egiten dira. Gustuak
aldatu egiten dira. Interesak aldatuz doaz eta
Autore batek ere, denborarekin, eboluzionatu
egiten du irakurleria baitan. Ba dirudi
Mirandetaz gaur interes gehiago dagoela,
Mirande ren beraren denboran baino. Plazan
erretako sorgina, suizidatu egin behar izan
zuen euskal heretikoa, birbiztu egin da. Eta ez
da harritzekoa, nolarebait, Mirandek, bere
obran eta pertsonan, gure aldi hau prefiguratu
baitu. Orduan, Mirande aztertzen hasi gara;
eta, harriturik, Mirande deskubritzen dugu.

Orain, Mirandek alderdi asko du.
Bakoitzak bere alderditik, bere neurrian,
pusketaka-pusketaka eta zatika, beharko
dugu saiatu Mirande deskubritzen... Orixe
bezalaxe, eta Zaitegi eta Euzko Gogoa
bezalaxe, eta Salbatore bezalaxe eta oraindik
zazpi giltzaz eta zerrailaz hitxita daukagun
euskal literatura guztia bezalaxe.

Joxe Azurmendi
ANAITASUNA, 77-12-15

EUSKALDUNGOAREN ETSIAIAK

Gure herria matie ukan arren halaz ere maitasun horrek itsutu ez bagaitu, guhaur izan garaela maizen lehen etsaiak aitortu beharko dugu. Beste jende individualistak oro bezala —hala nola Keltak— alde batetik autonomia bizi nahi izan dugu beti eta bestetik, autonomia hori segurtu lezaketen organizazio sozialik ez dugu behin ere onhartu nahi ukan. Mark Légasse-k dioenez, anarkista gara. Nere ustez, haatik, atzeritarrek dute anarkismo galgarri hunen hazia gure baitan erein. Euskalherri elkartu eta indartsu baten bildurrez.

Ezen, nahiz oraiko Euskalherriar baketsuek ahaztu duten, dirudinez bi aldiz gure arbasoak heren Ipar eta Hegoaldeko hauzoen bildurra izan ziren: lehen aldikotz, Pireneus haraindiko aldiriak Garonna ibairaino —eta haratago ere— errautsi, soildi ala bereganatu zituztenean Nafarroako menditarrek; bigarrenakotz Hispaniaren «reconquista» zela zio nafarta Estatua eraiki zutenean Afrikatarren aurka... bai eta hauzo kristauen aurka ere. Hauk dira gure historia modernuko egintza nagusiak; haviengatik batez ere, zuzenbide dugu Euskaldun izenaz burgoi izatera; enda sendo eta azkar bat izan garaela baiterakusate; enda sendo, azkar ororen antzora hauzo ahulagoaren bizkarretik hedatzera eta aberastera ekarriak ginelarik. Egun, aldiz, erran delako abertzale zenbaitek Euskaldun zaharrak izan diren zaldun haidor, guduzaleen espiritu aristokratikoa erdeinatuz, haren lekuan beren gisako Euskaldun, herri, bakezale, hauzo on eta puska onen espiritu demokratikoa «à la française» eredutzat jartzen digute. Nik ez dut esanen espiritu berri hori gure dekadentzaren kausa izan denik, —bainan bai dekadentzaren ondorio eta agerkun dugula. Frantziarren ariara demokraziaren ondorio eta agerkun dugula. Frantziarren ariara demokraziaren amets urdinekin lokartzen den herriak, zahartzen eta akitzen ari dela emaiten du ikusterat.

Nundik etorri zaiku dekadentzia? Gure ahalmen politikaren bildur zeuden hauzoek, hots, frantziako Errege Guztiz Kristauak eta Espainiako Errege Katolikoak, ohartuki eragin zeraukutela ezagun da. Deitura horietan, hain zuzen ere, euskaldungoaren etsai handienak nabari zaizkigu: Europa Sartaldeko bi estatu latin-herriok eta Erromako Eliza. Horiek, elkarrekin lankideturik, gure endaren bereizgarri guztien erauzteari tailgabe ekin zioten, nahiz alhor politikoa nahiz sinespenen alorrean. Eta, gerorren ergelkeria lagun, ekite hori hain osokiro burutu dute nun, azkenean, heren sehirik leialenak egin baitituzte Euskaldunetaz: batzuek Espainitar hoherenak izan nahi ukan dugu, besteek Frantziatar hoherenak; eta guztiak, Eliza Amaren semerik zintzoenak. Arana Goiritar Sabinekin politikaren eragin erreakzionerari esker (nahiz hedadura aski ez duen ukan, ene aburuz), Hegoaldeko Euskaldunak hain Espainitar jatorrak ez direla ohartzen hasiak badira ere, oraino biraua dirudi Zuberotar ala Benafartar ala Lapurtar batek Frantziaren etsaitzat aitortzen duenean bere hurua; bai eta birau are ikaragarriagoa, nun-nahiko Euskaldun bat katolizismuaren aurka agertzen denean. Ni, oro, lehen, Euskaldun izaiki, heien etsai naizela aldarrikatuko dut ausarki, pseudo-euskaltzaleak oro eta %50-eko abertzale guztiak nardarazi behar baitut ere.

Hasteandanik, euskaldungoaren gorputz-kintza izan den Nafar Estatuaren kontra jokatu dute Aita Sainduak. Elizaren urgaizte, Errege katolikuek Bizkaitarrak eta Giputzak seduzitu zituzten euskal-estatuaren ganik alde egitera. Bi eskualde horien jokaeran gure geroztikako betiko makurra jadanik ageri zaiku: lekoretik etorritako lege, sinespen edo sinheskeriei beharri emaitea eta gurez-gure direnen arhuitzea. Hortan ez soilki Bizkaitarrak eta Giputzak, bainan bai Euskaldun guztiok hobendun izan gara goiz ala berantago. Espainiaren politika «herri-eta-sinheste- osotasunaren alde» zorionean bururatu zitzairen —Jaungoikoak benedikatzin zuelakotz, agian— Nafarroako azken monarkak protestante zirelakoan eskumulgatu izan zirenean eta heien lege-herriak hauzo katolikoen menpeko eman zituztenean Erromatar eskuzabalak. Ai heren aitiznako paganismuaren hegiratza herabe izan ziren Euskaldunok, behintzat, protestante bihurtu izan balira Euskal Herria salbatuko zen ezhairik gabe, herri bat denetik...

Albretako Joanna eta Leizarraga hotsemaile genitue-la, berpizkunde bati buruz ginoazen bai politikan, bai inteligentzian: gure gogo-herstura dela kausa, hala ez da izan. Guri gakizkien, halaz ere, Erreforman alderdi hartu zuten Zuberotar eta Nafar aitunenseme zintzo heiei: hobe baita gudukatu eta galtzea batera ez gudukatzea baino.

Alta politikaren alorrean baino ere kaltegarriago izan zaiku Elizaren eragina espirituaren alorrean, gero-ko edozein berpizkunderen iturri biziak urdinu zitikigulakotz. Euskaldun zaharren gogo basa, hortiz eta handia apaldu, ahuldu, hobeki erran irendu zuen haren doktrinak; otso ginelarik, bildots egin gaitu... Gu paganu ginen oraino gure hauzo guztiek aspaldian onharturik zutelarik «Goizerritar» «Ekialdetar» batzuek ekarri

«Berri Ona»: eta gero ere, paganu egon gara beti gure izaiki-zolan, egiazko Europatarrak oro diren bezala. Orienteko doktrina baita Kristautasuna, hangotarrentzat egina; eta Europa hunetan erro hartzekotan, hemengotarren Beltanschauung bereiziari egokitu behar zaio, nahi ala ez. Europatarrak zuzentza nahi du, bai eta nuantzak; ezin har dezake ehangeli eletzat Goizerritarren entelegu sorgorak kilikatzen dituzten dogma zehatz eta lazgarriak. Horrengatik, Elizaren hastapenetik hunat «heritikorik» asko aurkitu dituzte beti beren aurka jarriak, Erromako haun berriek. Lehenik Keltak, monakismuaren bidez, eta gero Sede Saindua osoki italianizatu zenean, Germanek, Lutherrek eragin Erreformaz Jesusen irakaspenari txertatu zitoten Europatarrok hain nezasari dugun paganismuaren gura. Gure herrian, ondikotz «ereberritze» hori ez zen egin ahal izan. Aitzitik, are lehen baino arrotzago genduen Eliza haten menpean-makurturik egon ginen, italianizante izateko ordeztal hispanizante, bihurtu baitzen Kontrareforma zela bide.

Kontrareforma horren «gizon handia» Euskaldun bat izan dela, hortan gure zori guztiaren sinbolu bat dakusat: Euskaldunak, beraren nazionalitatea halako atsegin masokista batekin gutietsiz eta aldebat utziz, beti eta beti, beren indar eta ahaletinak oro, bere enda-energeiak oro arrotz eta atzeritarren zerbitzuan eman ditu. Egun ere, gure neskak Frantziar edo Espainitar «bourgeois» endekatuen baitan neskame sartzen diren bezalaxe; gure mutilek Frantziaren harmadetan, Alemaniaren kontra gudukatuz, gudari hoherenen izena irabazten duten bezalaxe —Frantzia euskaldungoaren etsaia eta Alemania, gurea ez baina gure etsaiaren etsaia izaiki— halaber Euskalherriko adimen bizkorak, euskararen eta euskalkulturaren alde lan egiteko ordeztal apezgaitegian sartzen eta proselismuaren aritzera joaiten dira lurralde hurruntarat, ad maiorem gloriam Romae, baina gure herriarentzat onurarik gabe. Hainbat eta hainbat gogo —eta gorputz— indar Euskalduna horrela alperrik galtzen ikustea, nigar-egingarri da.

Nere ele hauek entzun-eta, hipokritak edo ergelak jauntziak urra eta beharriak rapa ariko direla badakit, blasfematu dudala hotsez. Engoitiak ahatik, Euskaldunik anitz —gizaldi gasteetan batik bat— nik hemen garbian ikiritatu ditudanak ahaletik erraiten hasiak dira. Ai genitza bildur eta ahalge zozoak betikotz utz gure ona eta onura non dauden ikus dezaguntzat, behinik behin. Agian eguna etorriko zaiku, uste baino lasterrago, gure gizeli-jainkoen aldareak hartzara lorez estaliko baitira gure oihanetan, edo gure bihotzetan bederen; eta Zazpi Euskaldetako seme-alabak, latinkeriak arbuiaurik eta euskal-endaren genioari itzulirik, hartzara herri azkar, sendo eta handi-nahi bat formatuko baitute, geroraldi zabal bati buruz joaile.

MIRANDETAR Jonek.

MIRENDE ETA MINORI HERRIAK EUROPAN

Euskaldunen antzeko egoeran dauden herriak, asko dira Europan. JAKIN-ek 2gn zenbakian halako «nazio ukatuen» zerrenda bat erakutsi digu. Eta, noizpait, herriok hasi dira elkartzen, Bresteko Agiriaren inguruan.

Mirande oso goiz ohartu zen. Galestar, bretoin, irlandar, finlandiar, hebraitar hizkuntzez eta kultur egoeraz biziki axolatzen zen. Bretoin abertzaleak oso lagunak zituen. Flandestarrei ere laguntzen saiatu zen. Beti ere, minori herriok Estatu zapaltzaileen kontra iraul zitezten ahalegindu zen. «Aberri oinperatuen Elkargoa» bat sortzekotan ere ibili bide zen lagun batzurekin.

Xuberotarra eta euskaldun paristarra baitzen herak, Estatu frantsesean loturiko Euskadiren parteaz eta minori herriez arduratu zen gehiena. Frantzia apurtu eta banatu beharra dagoela, esango zuen, minori herriak zut atxekitzeko. «Hiru koloretako ipurzapia» zeritzon frantses banderi.

Garbi salhatu zituen, minori herriak itotzearen Frantziak betidanik ari dituen ahaleginak. Demokrazia? Errepublikak? Uztailaren hamalauko Besta kontakizunean argitzen digu: «Eta erradak zer irabazi dugun Uskaldunek, Frantsesek beren «libertate» hori guri hortaz emanik?... Zeren egiteko libertatea die egun Euskaldunek? Frantsesek nahi dienaren».

Demokraten lorea eta loria, demokrata frantsesen ohoera eta harrotasuna, Résistance heroikoa eta sakratua, hura ere lehen-lehenik mugimendu frantses nazionalista xobinista bat izan zela, gogoratzen digu Mirandek. Ez mugimendu demokratarik. Leon Jasson bezalako abertzale bretoinak afusilatu egiten zituena. Jasson, «breiztar gudari gaztea zen, azken gerra hontan bere aberria askatzeko horrokan ibilia...; frantses «résistance» igikundeak erail zuen, breiztar abertzale zelakotz. Jasson, olerki honen autorea, bahitu eta hiltzera epaitu zuten frantsesek»...

Libertatea ongi da. Baina frantsesek Frantziaren libertatea nahi dute. Euskaldunen edo bretoinen libertaterik ez dute nahi. Libertatea nahi duten bretoinak afusilatu egiten dituzte.

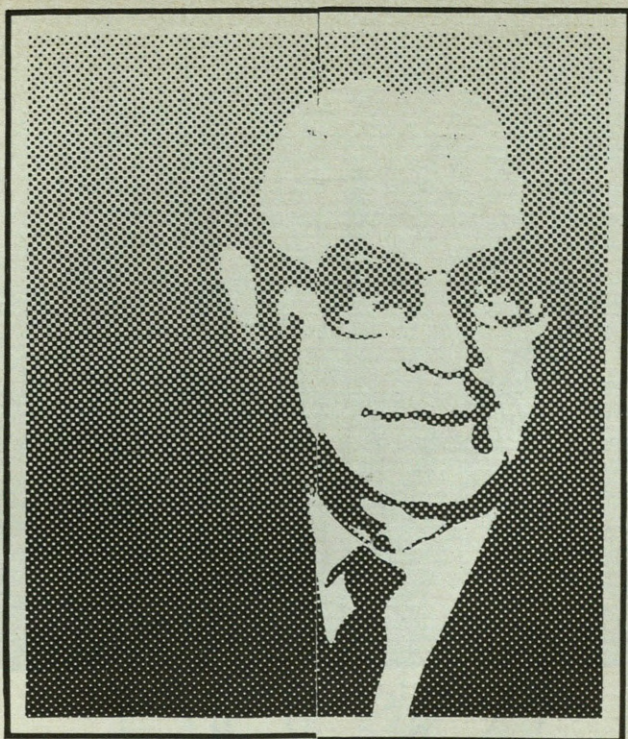
Frantziak, eta Frantzian berdin eskuindarrek ala ezker-tiarrek, minori herriak ito besterik ez dute nahi. «Berdin 1939 eta 1944-ean, frantziarrek ahalegin guztia egin dute breizal igikunea (bretoin mugimendua) zeharo deuseratzeko: liburutegi osoak birrindu dituzte, breizterako idazki eta izparringiak debekatu, zuzendariak eta idazleak espetxeratu edo suizkilotu; atzerrira ihes joan behar izan dute beste batzuek» (Per Denez).

Alemanek Frantzia okupatu zutelarik, minori herriek, Frantziaren boterea apurtzeko aukera eder hori probetxatu behar zutela esaten zuen eta faxista agertu zen. Haatik, minori herriak «demokraziatik» askatzearen, faxista...

Mirandek ez zuen konprenitzen, nola Hego Euskadiko Alderdi abertzaleak euskal gazteria heriotzean amil ezakeen, Errepublikak espainol arrotz eta euskaldunen etsai baten defentsan. Eta gutiago konprenitzen zuen, nola euskal Gobernuak esilioan, adiskide maitearekin bezala tratatzen zuen frantses Gobernuarekin: Compagnysen asasiñoen Gobernuarekin; une berean ipar euskaldunak zanpatzen ari zen Gobernuarekin.

Goulvenn Pennaodek kontatzen duen pasadizo batetan, ikusten da, euskal Gobernuak Parisen zeraman politikak, Miranderi ematen zion higuina eta nazka eta indignazioa: «Aberri egunean ofizial atospen eginik, Jon eta biok konbidatuak izan ginen. Asko edan zen eta topatu —merezi zuten bezala— herri hartako gudariak; haina gero demokratikera saltsazko hitzaldiak eman ziren, eta Jon Mirandek, frantses euskaldunen izenean mintzatzea galdatu ziotenean, honela erantzun zuen, isiltasun handiaren: «Su política me hace decir, España una, grande, libre! Arriba España, Viva Franco!» Handik aurrera ez zuten gehiago Jon Mirande beren batzar eta buru-batzarretarat deitu».

Mirandek minori herrien abertzaletasun erradikal eta zeharoko eta konpromezu gabeko bat nahi zuen. Abertzaletasun «faxista» bat. Horregatixek, hain zuzen, Miranderen faxismoa ez zutorren batere hobeto faxista frantsesekin edo espainolekin, demokratekin baino. «Perilean nago Euskal Herrian demokratek urde faxistatzat atxikiko nautela, latin herrietako faxistek urde demokratatzat atxikiko nautelarik»...

Egiaz, euskaldun abertzale demokratek, «zintzo eta zu-zenek», oso gaizki hartu zioten Miranderi bere erradikalis-
mo abertzalea. Gaitzetsirik eta kondenaturik bazterrera
utzi zuten. Saminetan idatziko du haren gero Mirandek:
«Bainan asperturik nago zinez aldi huntan, Euskal He-
rriaz»; «minoritate madarigarrian maitasunak ez dit eni
sekula profeiturik ekarri»... Azkenean esperantza guztia
galdu zuen: «...Euskal kultura hein batean pixkortzen ari
dela uste bait dut ere, euskal herridearen geroaz itxaropen
guti daukat». Beste batetan: «Nihauk ez diat aspaldi hun-
tan ilusimendurik haboro batere Uskalherriaz eta Uskal-
dunetz». Eta oraindik herrira: «Ondikot! Euskaldunen edo
Bretoinen artean egoiten naizen aldikal, herri minoritaten
baithangongo fedea galtzen dut». Gabonetan bere burua hil
zuen.

Joxe A. Otaegi

MIRANDE ETA MENDEBALDEAREN KULTUR KRISIA

Mirandek mendebaldearen krisi kulturala bete-betean
ezagutu zuen eta bizitu zuen: alegia, baliogo tradizionalen
desengainua. Balio guztia galdua zuten harentzat, erli-
gioak, familiak, Estatuak, moral klasikoak, ideal sozialek,
baliogo demokratikoeak. Hots, mendebalde modernuaren
oinarri moral eta kultural guztiek, Miranderentzat batere
ez zuten balio. Ez zuen konfiantzarik, ez zuen sinesten, er-
lijioan eta ez moralean, ez demokrazian eta ez sozialis-
moan, ez Estatuan.

Orain artekoak balio ez zionez gero, moral herri-herri
bat, mundu ikuskera berri bat entseiatu zuen berak, oinarri
berrien gainean. Oinarri herriak, hots, senditu berri bat bi-

latzen zion esistentziari. Gizonen arteko harremanak oin-
harritzeko printzipio berri bat. Eta, uste dudanez, bi bide
edo filosofia diferentetatik entseiatu zuen oinarri berrikun-
tza hori: indar filosofien bidetik eta Nietzsche-Spengler fi-
losofo aleman kultur-kritikoen bidetik.

Filosofi molde oso diferenteak dira biok, indiarra eta
Nietzschetarra. Baina biak dira, nolabait, «mendebalde-
aren ukazio». Eta hor datza esplikazioa, noski, zergatik Mi-
rande bi filosofia hain diferentek erakarria sentitu zen.

Bi filosofion arabera edo, Miranderen pentsamenduari
halako dualismo bat nabari zaio. Bere bizitza, esan deza-
gun, kontenplatiborako, indiarago da, Budazaleago. Bizit-
za aktiborako, ikuspide Nietzschezaleak hartzen ditu.
Eritzi politikoetan, adibidez. Politikan indarraren printzi-
pioa errepresentatuko du.

Bai ideal sozialek eta bai demokraziek desengainatua
zutenez gero, faxismoak ez zuen desgustatzen. Agian, fa-
xismoan ere, haren antimodernia zen, haren alderdi «anti-
mendebaldarra» eta «antikulturala», gehien gustatzen zi-
tzaiona: h.d., faxismoak nolabait adierazten duen men-
debalde modernuaren ukazioa. Basa indarraren goraza-
rrea.

Beraz, Mirandek inoiz bere burua faxista deklaratu ba-
zuen ere, aitortza horrek, batez ere ukazio bat sinifikatzen
duela, ematen du demokrazia eta sozialismo haren ustez
judu-kristauon ukazioa, faxismoaren beraren baitespen po-
sitihorik baino gehiago, beronen edukin propiez.

De falto, antikonformista, ikonoklasta gogor agertu da
beti. Azkenean adozein anarkistarekin gehiago kointzidi-
tzen du Mirandek, faxistaren batekin baino.

Hirugarren korrante bat somatzen dugu Miranderen
pentsamenduan: Barojarekin lotzen duena. Hau da, neopa-
ganismoa, druiden eta euskal mitologia zaharren elemen-
tuak bilduaz. «Ezer sinesten ez duenaren sinesmena» beza-
latsu da.

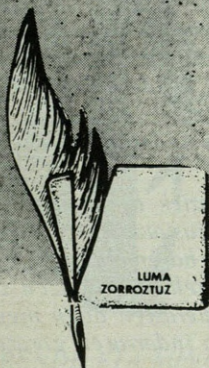
Akelarreak eta sorginak, ipuiri zaharrak eta mitoak, az-
tertuz, Mirandek aintzinako euskaldunaren filosofia orji-
nala bilatzen du, sentitzeko eta bizitzeko euskal estilo jato-
rra deskubritzeko asmoaz: «euskal endaren genioa».

Beharbada, Haur besoetakoa nobelan, Mirandek hiru
korranteon sintesi edo sinbiosi pertsonal bat lortu du. Ho-
rregatik, liburu, hau sinple-sinple dirudiena, dinamita iru-
dizten zait niri. Eta konprenitzen da, liburu ezin publika-
tzeak Miranderi eman zion mina: euskal publikoak nobela
hori arbuatzea, Mirande bera arbuatzea zen. Zentsura
eta herstukeria baino gehiago zen.

Nobelatxo hau filosofia asko da. Gizon asko da, Gabriel
Aresti, arestian, Miranderen filosofietatik distantzia har-
tzera eta urruntzera beharturik sentitu zen, «ez baitago
gure ideologiatik gauza urrunagorik Miranderena baino».
Nire dudak nitutze.

Zibilazazio guzti honetan eta gure kultura honetan oina-
rriko dudak gelditzen zaizkigunok, behintzat —honek de-
nak asentidurik batere ez izatea posible litzatekeela, ke-
ka, lortzen ez dugonok barnean isiltzea— oso Miranderen
gertu sentitu gara beti. Eta esker on diogu, hain erantzun
guti jakin zuelako here bizitzan, —eta hain galdera asko.

Joxe Azurmendi
ANAITASUNA, 77-12-15

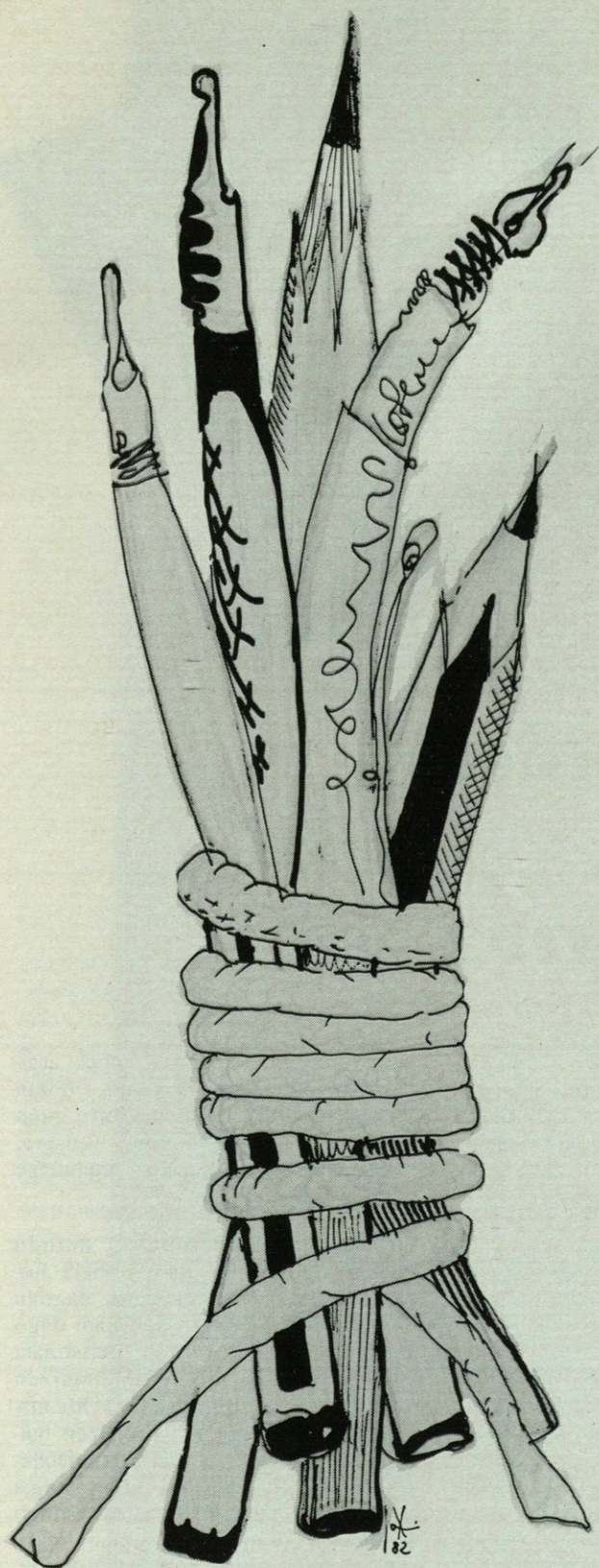
euskaldunok gara euskararen indarra eta euskarria

(Bizkaiera dela eta)

Juan SAN MARTIN

Argia-ren 953. zenbakian irakurri nuen Joakin de Pedro-ren ihardespenezko artikulua eta arrazoi osoa duela iduritzen zait, bizkaieraren arazoaz. Zeren, goazen martxan, azkenerako: «Herri intransigente honetan kritika gehiago jasotzen du liburu batek bizkaieraz idatzia izatearren erderaz balego baino». Hori da tristeena. Kritika gehiago jasotze hori ez litzake txarra alde onerako balitz, baina zoritxarrez bestela gertatzen da.

Ia noiz ohartzen garen euskararen indarra eta euskarria euskaldunok garela, eta euskalki batean edo bestean idaztea hobe dela erdaraz egitea baino. Eta, gabiltzanoi, maiz gertatzen zaigu erderaz idatzi beharra ere. Horregatik, idazleak, berak hautatu behar du norentzat zelan idatzi, eta euskara batuaren alde gaudenok jasanberak izan gaitzan euskaraz idazten duenarekin, arren, naiz batuan edo naiz euskalkiren batean egin; zeren, bakoitzak ditu bere arrazoiak eta

euskara batua helburutzat hartu dugunontzat ere euskalki batean idazteak kalte gutiago duelako gure hizkuntzarentzat erdaraz idazteak baino.

Mordoilo eta ez mordoiloren artean berriz, berdin berdin idatzi genezake mordoilo euskalki batean zein batuan. Hortaz adibiderik aski dugu edozein kazeta edo aldizkaritan **Argia** bertatik irten gabe ere. Eta, batua hera eta H soilez neurtzen den kontua.

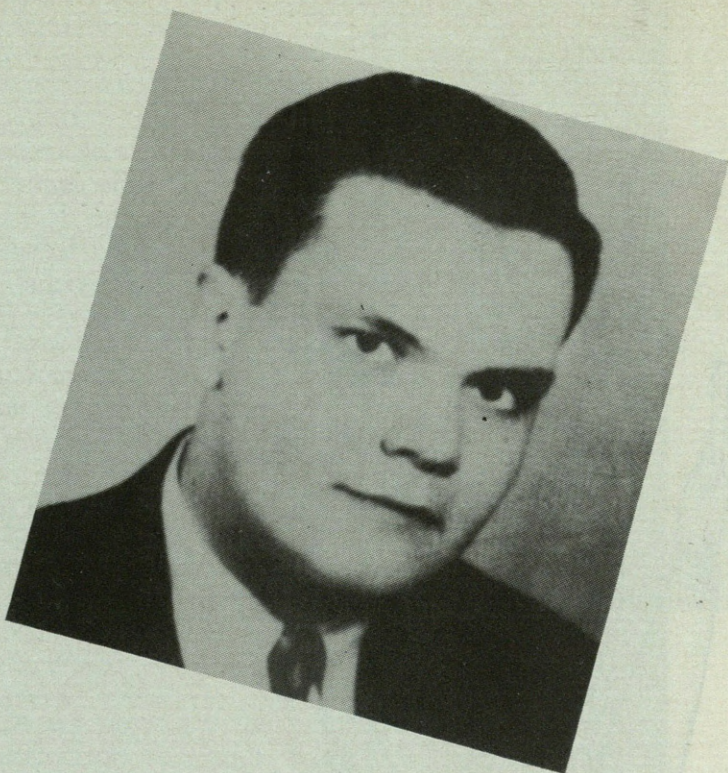
Argia-ren 951. zenbakian ere, izugarriko kezkak agertzen zituen Jexux Ikurkok. Ez zuen ordea kezkarik izan izenordea erabiliz zenbaiten izen ona hala-hola erabiltzeaz. Azpitik, etika faltaren kontua baka-rik ote da?

Besteak beste, alde z aurretik aitortu dezadan ne-reari ez ziola tratu txarrik eman. Hala ere, hau esate-ra heldu zen: «Zer pintatzen dute Juan San Martinen bizkaierazko artikuluek Donostiako **Hoja del Lunes** egunkariaren?» Bapo!

Ikurko delakoa ohartu ahal da zer eratako artiku-luak idazten ditudan bizkaieraz. Irakurri eta kontsi-dera bitza pentsaketen ondorioz, zertaz eta norenda-koaz oharitzen denean. Ez noski batuaren kontra na-golako, baizik Debarruan ere irakurleak ditudalako eta giputzak besteenaz ere zerbait jabetzeko. Jexux Ikurkoz izenpetzen duena, gezurra badirudi ere, non-bait oraindik konturatu gabea da **Hoja del Lunes**-koetan noizbehinka bizkaieraz egiten dudala. Baina, bi urte igaroak dira J.J. Azurzak **El Diario Vasco**-ko artikulua batean kexuz salatu ninduela **Hoja del Lu-nes**-ean bizkaieraz H letra erabiliaz idazten nuelako. Orduan oraindik Eusko Jaurlaritza ezertariko bide-rik eta eritzirik agertu gabe zegoen garaian. Beraz, eta gauza hain berria, orain pentsaerazi badio ere. Jakin beza nik ez diodala inoiz utzi noizbehinka zer-bait bizkaieraz idazteari. Nola ba, amagandiko hiz-keria izatez aparte lehendik bizkaierazko bi libururen egilea izanik. Bai, Jexux (?), baturako arauak agertu ondorean ere, ez diot utzi urtean zehar han-hemenka bizkaieraz idazteari. Eta, zer? Euskaldun berriek aisa uler dezaten noizbehinka haurren erako euskarari idaztera ere behartu nai, batuzaleak hala eskatuz, eta jakingo duzun bezala idazkera hortako aldizkari-rik ere bada. Eta, oraindik orain, bizkaiera soila min-tzatzen den kopurua euskaldun berriena baino han-diagoa da. Zoritxarrez, hala nahi baldin baduzu, bai-na errealitatea hala da. Horregatik, euskaldunon in-darrok berez hain ahulak izanik, guk ez ote dugu ba eskubiderik bizkaiko euskalkia baizik ez dakitenei ere heren mintzairaren erara zerbait idazteko?

Gizonak hori baino kopeta zabalagoa behar du. Alor guziak dira jorra beharrezkoak. Baina, bea de-zaiogun ekintzen alde onari. Azkenez, euskaldunok gara euskararen indarra eta erdara hutsean ari dire-negandik ezin dezakegu ezer espero. Bai ordea eus-kalkiren batean mintzatzen direnegandik. Zoritxa-rrez, ez bai dugu indarririk sobra.

Izugarrizko zoriona izan dugu aurren literaturzaleok John Kennedy Toole-k idatzi zuen nobela bakarra irakurtzeko mugona iritsi zaigunean. Ez zaigu horrelakorik egunero gertatuko alajaina. Aldez aurretik eta ezer gehiago esan baino lehen aitortu beharrean gaude «La conjura de los necios» maisulan borobil bat dela. Bai, dudarik gabe maisulantzat hartzen dugu nobela hau, nahiz eta honelako adierazpenak egitea gero eta zailago suertatzen den, ez bait gaude ohituak gisa honetako liburu eder, mardul eta zoragarriak nolanahi eskuratzen (eta bageunden ere aspaldidanik galdu genuen usuario miresgarri hura). Azken

John Kennedy toole:

literaturaz hil

uztailean kaleratu zenarekin batera ailegatu zitzaigun «La conjura de los necios» honen arrakasta eta eragina. Uste dudanez badoa dagoeneko laugarren edizioan publizidade haundirik egin ez bazaio ere. Edozein lekutako idazle klasikoak alde batera lagatuz, hau izan da gehien zirraratu eta hunkitu gaituen liburua; eta oraingoz «klasikoak» bilakatu ez diren idazleei gatazkielarik guztiz zaila egiten zaigu hau beste batekin parekatzea, azken urte hauetan ez baitugu ezer antzekorik sumatzen literaturgintzaren erreinuan. Eta liburuen kalitateaz ari gara. Guk hemendik ezagutu ditzakegunaren arabera, beharbada, Luis Martín Santos-en «Tiempo de Silencio» izan liteke kasurik antzekoena, garaiean eduki zuen eragina eta inpaktoa kontutan hartuz, «La conjura de los necios» honekin: biak irakurlearengan zirrar berbera soreraizten duten liburuak, biak kalitate haundiko nobelak dira, biak garai berean idatzitakoak, orain dela hogeiren bat urte gutxi gora be-

hera, artean ezezagun eta txarki hildako egileak izan zituzten liburuak dira biak. Hortik aurrera ezberdintasun itzela nabari zaie bi nobelei, bai gai aldetik zein teknikatik: biek egingo diote kritika latz eta gogorra gaurko mundu eta gizarte honi, halere, batek ahal duen hoztasun eta garraztasun handienaz eta «La conjura de los necios» berriz ironia eta umorearen ildotik abiatuko da.

John Kennedy Toole idazlea New Orleans-en jaio zen 1937an. Ezer gutxi dakiguna bere bizitzaz: Columbia-ko Unibertsitatean egin zituela bere ikasketak eta Louisiana Unibertsitatean eta New Orleans-ekoan egon zela irakasle. Hogeitabost urtez idatzi zuen guztiz jeniala den nobela hau baina ezin izan zuen argitaratzerik: 32 urtez, hau da, 1969an, bere burua hil zuen. Bere ama urtez urte etsi

gabe saiatu zen semearen nobela argitaratu ziezaioten, eta azkenean 1980an (berak 79 urte zituen) lortu zuen semearen liburua kalean ikustea, Louisianako unibertsital argitaletxe batek publikatua.

Hasieratik nahaspilezko mundu batetan murgiltzen gaitu nobela honek: eroturik, itxuragabetuta dagoen mundu eskizo batetan. Eta hain dago hankaz gora jarria non pertsonaia guztiak txotxongilo gisa agertzen zaizkigun. Dirudienez, New Orleans-eko biztanleria (bertan kokatzen baita istorioa) guztiz burutik jota dabilela esan liteke. Ez zaigu inor salbagai azalduko. Kritiko etiko batek esango ligukeenez nobela beltz samar, ezkorregi den liburu baten aurrean daude. Baina karikatura, ironia eta umore miresgarriak josia erantzungo nioke berehala. Har dezagun exenplu gisa

pertsonaia nagusia: Ignatius J. Reilly ahantziezin eta harrigarri hori: 30 urteko tipo lodikotea, unibertsitatean karrera amaitu arren langabeziak (edo hobeki esanda, lanerako gogo ezak) bere gelako ohera bultzatu duen intelektuala. Eta bertan datza gau eta egun, jan eta jan aseezinean, mundua irauliko duten teoriak asmatzen. Ezen bere ustetan xahutasun eta sikiera lots apur bat ere ez duen gizarte honi zuzendari berri bat falta bait zaio: mundu honek pairatzen dituen oker eta gaitz denak «teologia eta geometria» ezarengatik dira. Horrexegatik Ignatius-ek Boecio-ren erakusketei jarraituz idatziko du izugarritzko gidaliburu bat non salatuko diren mundutar guztien akatsak eta erakutsiko duen onuragarri gerta daigukeen bide berria. Halere bitartean nonbaitetik bizi behar eta lan bila kaleratuko da. Iraultza orokorra egin nahiean buruz behera jarriko du Levy Pants enpresa lehenbizi: ondoren, pirataz jantzia New Orleans-

eko auzo galdu eta bekatarietan barenna hondoratuko da saltxitxa saltzaile gisa (ez nuke inola ere aipatzeko utzi nahi 9.kapituluaren IV zatia: benetan jeniala, edozein antologiatan sar litekena dudarik gabe). Ez zaizkio gauzak berak nahi duen erara inguratzen eta frustrazioak lotzen du bortizki, orduan nahi eta nahi ez, burua argi badu ere gorputzaren indarrak uko egiten dionez, urdail-atea ixten zaio ezertarako gogorik gabe uzten diolarik. Oheratzen da berriro, hasten da jaten ito arte eta berriz ere idazteari ekingo dio gizarte ero honek dauzkan erruak salatzearren...

Ignatius J. Reilly honek, kritikoez diote, Oliver Hardy erotu, Don Quijote lodikote eta Aquino-ko Tomas gizagaldu baten antza nabaria omen du. Litekeena. Dena dela nobela osoan txit bizirik senti daiteke pertsonaia honen presentzia, hain ongi lortua eta sortua baitago. Goraxeago aipatu dugunez, «La conjura de los necios» nobelak kritika eta eraso latzak, gogorrek egiten ditu erarik mingarrienean baina beti umorea maisuki erabiliz. Eta orain dela hogeitau urte idatzitako nobela bada ere, gogoz irakur dezakegu ez baitu ezertan gaurkotasunik galdu. Gaur egun modan dauden eta interes haundia duten gaiak ikutuko ditu eta ankerki oldar-

tu: feministak, entpresari eta langileen egoera, homosexual eta beltzen bizimodua, iraultzaileena, poliziarena, sexu eta amodioarekiko harremanak...

Alferrikako lana da Espainiako literaturgintzan guar egun ez dela honelako libururik kausitzen esatea. Eta noski, euskal literaturan zer esanik ez. Modu askotara defini liteke gure egungo literatura, halere, nabarietako bat umorearen eza aitortzea izan daiteke ene ustez. Gauza bera gertatzen da Espainiako literaturgintzan: umorezko nobela onak falta direla; ez baitago deus ere azken uhin hontako idazle berri batzu salbu (Mendoza-ren azkena, Almodóvar-en «Fuego en las entrañas» beharbada...). Zentzu honetan guztiz asaldagarri iruditzen zaizkigu idazle «famatu» batzuen nahi eta ezinezko azken saialdiak. Juan Goytisolo batenak adibidez... Ez dugu honen beldurrik John Kennedy Toole-ren liburuarekin: begira bestela zer zioen «Time»-ko kritikoa: «Liburu baten prezioa sortaraz ditzakeen irri-karkaretan neurtuko balitz, duda izpirik gabe hau litzateke urteko mahuka». Bai, egia esanez, literaturzaleok droga ederra aurkitu dugu nobela honetan, zeren nik dakidanez behintzat liburuaz egutzen duen orok ez baitu bigarren aldiz irakurri gabe utzi. John Kennedy Toole-k bere burua hil zue-nean ez zitzaion asturua lagun agertu, ia guk orain adur ona alde izaten dugun, hark idatzitako beste zerbait aurkitu eta argitaratzen diguten, denok gustoz irakur dezagun. Honen esperoan gaude behintzat.

Joxemari ITURRALDE

ALIZIA eta BIOK

Euskal idazle gazte gehienek argitaratzen duten lehen liburua poesi liburua izan ohi da; horietako bat daukagu «Alizia eta biok» hau, J. Iñaki Lasak egina.

Liburuan bi zati guztiz ezberdinak ikusten dira hasiera batetik: Iganaldia bata eta Alizia eta biok bestea. Estructura aldetik ere, banaketa hau ematen da, lehen zatia -31. orrialderaino- dena loturik bait dago, eta bigarrenean ordea, poesi labur eta luzeak ageri direlako. Azter ditzagun beraz, bi zati hauek banan banan.

Iganaldia

Poesi kontakizun honetan eboluzio bat ematen da, hasierako egoera, sentimendu eta paisai deskribapenetatik heriotzara, urkamendira pasatzen gara; sentimendu ezkor batetara, «Bihar ez da inor geldiduko» esatera; pertsonaia- ren, idazlearen harrotasuna adieraziz, borroka luzearen ondorengo irabazle sentimendua, nagusitasuna, «Iritsiko da eme eguna» esatera bortxatzen duena, alegia.

Kontakizunean zehar aipatzekoa litzateke errepikapena, konstante batzu agertzen direla denbora guztian, (uhinak, hondartza, ilunabarra, zoragarri adjetiboa, ...); gure barne muinetara ideia batuz, paisai batzu sartuz. Agian pisika bat astuna bilakatzen da dena segidu, etengabe agertzean, baina errepikapenak berak ematen dio arintasuna ta astuntasun hori bat batera.

Nik hiru egoera nagusi ta garrantzitsu aurkitzen dizkiot lehen zati honi:

- eskribapen fisikoa.
- barneko egoera; kezka, zereginik eza, izatea.
- besteen etorkizun bel-

taren aurrean egilearen harrotasuna.

Alizia eta biok

Bigarren zati honetan beste zatiketa bat ere, eta bi multzotan, ematen da. Bigarren zati honen hasieran HERIOTZA daukagu gai nagusitaz.

«Erranen didazua?» azpian dago poema multzoan, heriotza da egilearen kezkarik nagusiena, larriena, handiena; heriotzaren hurbiltasuna, zain egoitea. Horixe litzateke hasie-

rako zortzi poema hauetan aurkitzen duguna batik bat.

«Ametsak direla? Fantasia dela?» izenburupean dauden beste poemak, falta diren guztiak, konstante batzurekin aurkitzen ditugu. Hots, erreferentzietan oinarriturik egindako poesiak direla; hor daukagu Aliziari buruzkoak (bere aitari, Alizia berari eta Lewis Carrolli egindakoak); kanpoko eta hemengo literaturarekin zerikusirik daukaten poemak eta azkenik esaera ezagunetan

-agian zentzu gabeetan- oinarritutakoak.

Esan dezakegu, eta hutsik egin gabe geure ustez, azken zati honetan egilearen barne egoeran igonaldi bat eman dela, ez da heriotza kutsu hura hain nabari eta beste aldetik jotzen omen du egileak. Maitasuna, Aliziarekiko harremanak, amets eta errealtatea, kritikak, ea.

Aipagarri iruditzen zaizkit kritikazko bi poemak, alde batetik Henry Georgi eskainia eta beste aldetik Gandiagaren poesi batetan funtsaturik dagoena. Lehengoan Aliziaren aita -Henry George- eta Lewis Carrollen arteko haserreaz aritzen zaigu Iñaki: bigarrenean Gandiagarena alegia, euskal idazleen egoeraz, literaturaz, egiten digu kritika bizkaieraz. Euskara aldetik poema hau bizkaieraz dago, eta gero Lauaxetaren beste bat ere ageri da, dena den poema gehienek ez bada askok lapurterazko kutsua daukate.

Eta ia kritika, edo hobe esanda aipamen, hau bukatzeko; parentesiak nahi nituzke komentatu. Zortzi bat dira eta gehienetan idazlearen presentzia nabarmen egiteko daudela esango nuke; egilearen pentsamenduak, egoerak azaltzeko; une hartan bota nahi zuena plazaratzeko. Poesiarekin puskatzen dute, sarritan hizkuntza desberdinez eginak, ez hain poetikoa prosa baino.

Orokorki hartuta liburuan sentimendu gorabeherak ematen dira, baina J. Iñaki Lasak zioen bezala: «eguneroko bizitza horrelakoa da eta liburu hau esperimendu bat da.» Irakurtzea merezi duen esperimendu bat erantsiko nioke neuk.

Xabier ETXANIZ

bertsolari txapelketa nagusiko azkenbigarren saioa

Durangon 300 bat pertsona sarrerik gabe

Abenduaren bostean Durangon egin zen Txapelketa Nagusiko azkenbigarren saioa Liburu eta Diska Azokaren aste barnean. Ohitura denez Azoka berak nahiko jendetza bildu ohi du Durangon. Aurten Azokaz kanpo Bertsolari Txapelketa Nagusiko azkenbigarren saioak erakargarri aski bazuen, zeren bertan esango bait zen, zein bertsolari pasako ziren Donostiako finalera. Hamaseitik zortzi bakarrik pasako dira. Denak punta-puntakoak dira eta nola aukeratu denen gustoa eginik?

Dena dela ikus dezagun saioak nola joan ziren:

Goizeko saioan zotz egin ondoren orden honetan suertatu ziren: 1. Larrañaga, 2. Xanpun 3. Otaño, 4. Mendizabal, 5. Lazkano, 6. Garmendia, 7. Lizaso, eta 8. Enbeita.

Agurraren ondoren ofiziala launa bertso zortziko haundian botatzeko gaiak izan zituzten: Larrañaga eta Xanpunentzat hau izan zen: biak egunkaria erosi eta bulegoan aurkitzen dira aurrez-aurre. Otaño eta Mendizabalentzat gaia hau izan zen: Otaño lanera zihoan emakumea zen eta Mendizabal ohean gelditu zen senarra, etxetik irteterakoan eginko elkarrizketa. Lazkano

Finalera pasa direnak. Ezkerretik eskubira: Amuriza, Pe-

ñagaritano, Lizaso, Lopategi, Enbeita, Garmendia, Azpillaga, eta Lazkano.

eta Garmendiarentzat gaia hau izan zen: Tiroz hilda aurkitu duzue zuen bion etsaia. Lizaso eta Enbeitarentzat berriz: diborziatze-
ra doazten senar-emazteak dira, zer gertatzen da?

Ondoren hiruna bertso hamarrek txikian kantatzeko lana izan zuten pare-

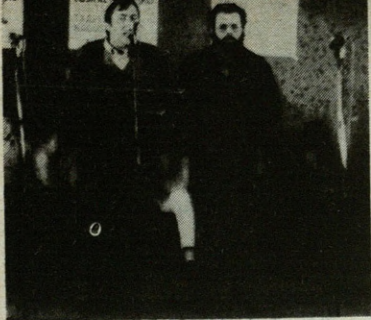
jak aldatuaz: Mendizabal eta Lazkanorentzat gaia: biak inbentoreak dira, eta bakoitzak agertu egin behar zituen bere inbentuak. Garmendia eta Otañorentzat gaia: biok pentsamentu berdina zuten «Kostako zaik neri haustea». Xanpuneta Lizasorentzat gaia

Enbeita eta Lizaso. Diborziaren arrazoiak aztertzen.

3. Lazkano eta Garmendia. Tiroz hilda aurkitu duten etsaiaren aurrean.

Gorrotxategi eta Amuriza.
Kartzelako gaian.

hau izan zen: Xanpun ito-
tzen ari den bat da, baina
Lizasok ikusi arren ez daki
igeri egiten. Enbeita eta
Larrañagarentzat gaia:
Enbeita ispilua da eta La-
rrañaga ispiluari begira
dagoena.

Eta goizeko azken lana
kartzelako gaia zen. Kart-
zelako lanak bi alderdi zi-
tuen: lehengo bina puntu:
«Haizeak eraman du /
gure esperantza», eta «Ha-
masei bertsolari / txapela
bakarra». Ondoren hiruna
bertso nahi zuten neurrian
eta doinuak kantatzeko;
gaia hau zen: Zer eskatzen
du herriak?

Azkenik agur batez bu-
katu zen goizeko saioa.

Arratsaldez beste zortzi
bertsolariek kantatu zuten,
hain zuzen Idiazabalen
goizez aritu zirenek. Zotz
egin ondoren era honetan
suertatu ziren: 1. Gorro-
txategi, 2. Altuna, 3. Lo-
pategi, 4. Telleria, 5. Az-
pillaga, 6. Zeberio, 7. Pe-
ñagaritano, eta 8. Amuri-
za.

Agurraren ondoren lau-
na bertso zortziko txikian
gaiak hauek izan zituzten:
Lehengo bikotea Gorro-
txategi eta Altunarentzat:
Gorrotxategi turroi sal-
tzailea zen eta Altuna hor-
tzik gabe dagoena. Ondo-
ren Lopategi eta Telleria-
rentzat gaia: biok muturra
garbitu gabe etorriak Du-
rangora. Azpillaga eta Ze-
berioarentzat gaia: Azpilla-
ga bandua jotzen ari dena
da eta Zeberio entzuten ari
dena. Azkenik Peñagarita-
no eta Amurizarentzat
gaia: Peñagaritano neska
bat da eta Amuriza mutil
bat. Neskak mutilari ho-
tsegiten dio, nahiz eta ho-
nek ezertatik ez ezagutu.

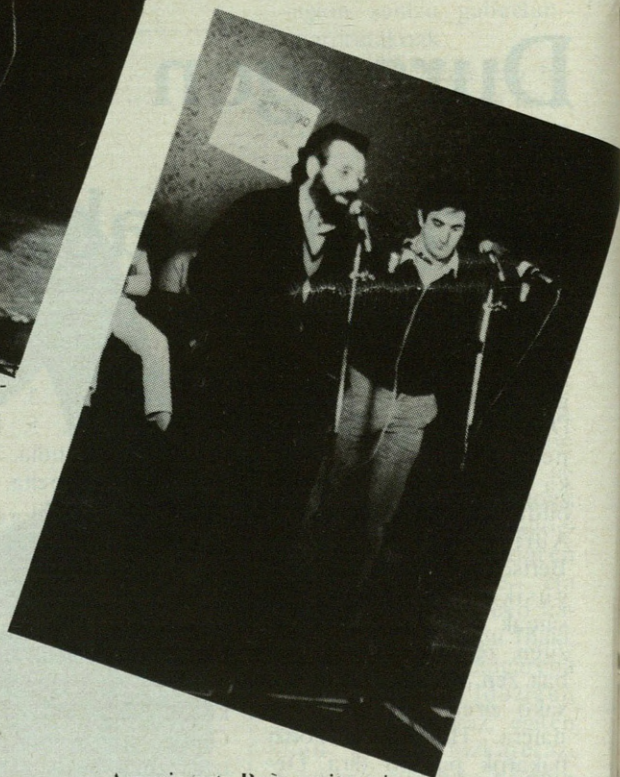

Larrañaga eta Xanpun. Aur-
tengo finalean ez dute parte
hartuko.

Ondoren bina puntu
eman zitzaizen bertsoa osa-
zezaten zortziko haundian.

Arratsaldeko azken lan
bezala kartzelako gaia izan
zuten binaka. Bi lan mota
egin behar izan zuten: le-
henik puntuka eta gai honi
buruz: eszenaioan prakak
puzkatuta aurkitzen dira.
Eta bigarren, hiruna ber-
tso zortziko nagusian kan-
tatzeko gaia: itsas zabalen
ontzi batetan dijoaz eta
topo egiten dute, bertsotan
hasien dena Euskal Herri-
tik kanpora eta bestea
kanpotik Euskal Herrira.
Bikoteak era honetan egin
ziren: Telleria eta Azpilla-
ga, Zeberio eta Lopategi,
Altuna eta Peñagaritano,
eta Amuriza eta Gorrotxa-
tegi.

Azkenik agurrarekin
bukatu zen. Epaimaikoe-
k lan ikaragarriak izan zituz-
ten finalerako zortzirak
aukeratzen. Hauek dira:
Amuriza, Azpillaga, En-
beita, Garmendia, Lazka-
no, Lizaso, Lopategi, eta
Peñagaritano. Sarritan
gertatu ohi den bezala se-
kulako bertsolariak kan-
poan gelditu dira. Duran-
goko autaketan ere batzuk
seguru zeuden eta beste
zenbait berriz interrogazio
haundi batekin, pasako
dira? Ez dira? Oraingoa
era honetan suertatu da.
Hurrengoa nork daki?

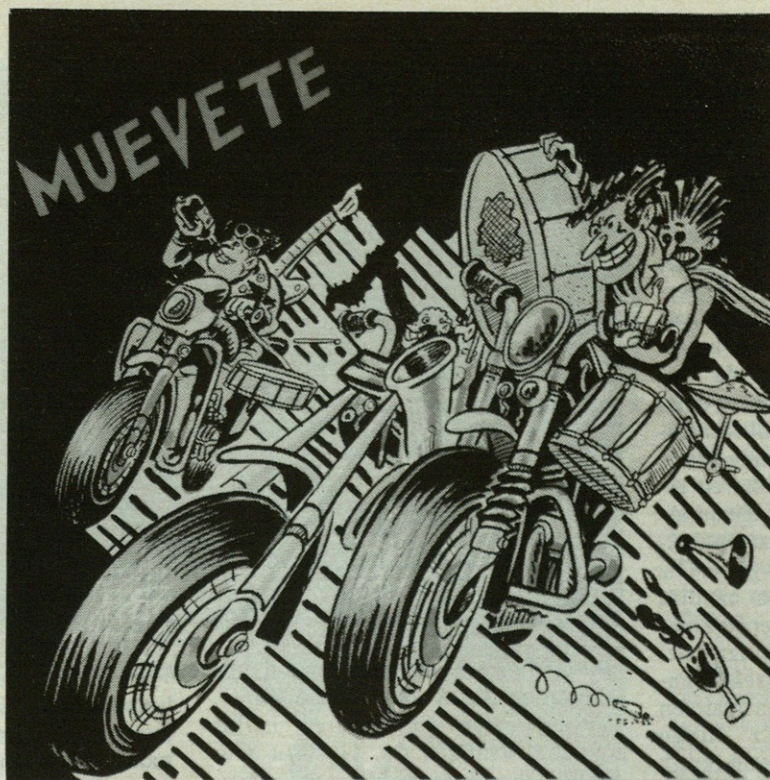

Amuriza eta Peñagaritanok
bota zituzten bertsorik ausar-
tenak.

ZER ESKATZEN DU HE- RRIAK GAIARI BURUZ EN- BEITAK BOTATAKO BER- TSOAK

Banandu gindunezan
ipar eta hego,
gero hego aldean
askoz txarrago,
Nafarroa bat eta
hiru baskongado,
arbasoen aberri
zaharra akabo,
konforme ez nago,
ez dut nahi esklabo,
baina gutxiago,
bat ginen lehenago,
batasuna eskatzen
Euskadi dago.
Lapurdi, Xiberua,
euskaldun iparra,
bi zatitan egina
anai Naparra,
Bizkaia, Gipuzkoa,
erdiko bularra,
Araba anai gaztea

hegoko izarra,
loretu beharra,
da euskal lizarra,
anaien biltzarra,
da gure indarra,
batu eta askea dedin
aberi zaharra.
Ez dezagun bururik
lurpean ehortzi,
garaitza ez dela ta
oindik jaretsi,
egun baten ezin da
gizaldi bat hautsi,
herriak behar gaitu
beregana sinetsi,
eguna iritsi,
leike bihar etzi,
bitartez ez etsi,
borrokari eutsi,
gora Euskadi gora
zazpi probintzi!

MOTOS TALDEA NAFARROCKEKO ERRESUMA BERRIAN

Nik dakidala ez dute motorrik garagean, baina bai single bat kalean duela hilabete pare bat. Lau kanta entzun ditzakezu Nafarrocker argitara eman duen diska hau erosten baduzu: «Muévete», «Plaza del Castillo», «Escribe mi nombre en tu diario» eta «Calla». Toño, Patxi, Marino eta Francis dira Motosekoak.

Francis andregaiarekin paseatzera joana da elkarrizketa egin dugun egunean. Beste hirurekin batera Miren dago, Motosen laguna eta kameramana hainbeste batailatzen. Elkarrizketaren haria hartu aurretik Iruñeko «Gran Movida» egunean filmatutako videoa ikusi dugu. «A ze nolako speed-a zeneramaten», esaten die Marinok besteei. Bera ez zen jai-aldi horretan izan, gaixorik zegoen eta. Ohetik jeiki berria da orain ere, zapa-tiletan, bata bat jantzirik, rockeroaren topiko guztiak hausten dituela.

Rockero batzuk ez omen dira inoiz hiltzen. Iruñeko hauek noiz edo noiz gaixotzen dira, ez dira Donostiako batzuk bezain guapoak, baina ez dute aurpegi tristerik.

Ona dago bazkalondo honetako kafe hau. Irriz oroitzen dituzte hastapenak. Guztien bizitza musikaletik talde askoren izenak pasatu direla diote Motosekoek. Marinok eta Toño-k dauzkate historiale luzeenak. Lehenak «Los Intrépidos», «Los Quedibebes», «John Brown 69», «Los Pechuguigülios» eta «Fuletamol» en jo zuen. Bigarrena Ascio, Patxi Muruzabal, Tocamas eta Fuletamolekin ibilia da. Instituto, tuna, protesta kanta, pop eta rock mota asko Motos osatu eta Nafarrocker diska grabatu arte. Iruñeko giroan maiz aipatzen da Nafarrocker izena. Miren eta Marinok ezagutzen dute haren historia: «Guk zera pentsatzen genuen Nafarroako

taldeek kanpora irten behar zutela eta horregatik sortu genuen Nafarrocker. Berehalaxe ikusi genuen jai-aldiak antolatzeke publizitate bat behar zela, merkatu batetan zaudela eta edozeinen lana hedatzeko kanale batzutan sartu behar zarela, diska bat grabatzen adibidez. Lan handiak dudarik gabe. Mementu honetan bi dira Nafarrocker dauden taldeak: La Polla Records eta gu. Talde asko falta da, baina askok ez daukate gogorik, besteak ez dira fidatzen. Medio gutti dugu eta ez da gainera bi hilabeteko lana». Hiri hau ez da oso berezia, baina azken hilabeteetan bizi dugun sukar rockeroa leku guttitan ezagutuko zuten, talde ugari sortu dela dirudi, Marino oso konforme ezbadago ere. Orain bost edo sei talde puntero izango dira Iruñean, aurtien plazaratutako batzuk horien artean. Baina oso kezkatutik nago, ez baita nik uste adina talde sortu». Denek rockaren etiketa hartzen

dute beretzat eta zaila gertatzen da batzutan desberdintasunak eta kointzidentziak bilatzea. Oso serio dago Toño eta erantzuteko aurreratzen da. «Nire ustez oso kointzidentzi gutti aurki daiteke musika mailan. Heavya jotzen dutenen artean bai beharbada, besteak arrunt ezberdinak gaude. Publiko mailan bai, badira. Jende berdin xamarra biltzen da talde gehinak entzuteko. Eta prestutasuna nabari da talde guztietan. Hemendik ez da Mecano bat edo antzekorik atera, ez dugu kontzesiorik egiten. Puntu hauetan batera goazela esango nuke, baina bestela gaur egun egiten den rockaren espektru zabal bat ageri dugu denon artean». Ongi entzuten dituzte galderak, erantzuteko presarik gabe. Ez diote elkarri zuzentzen eta ez dira inoiz errepikatzen. Diska berria aipatu diet eta ez da oso beharia izan behar pozik daudela nabaritzeko. Patxi mutiko baten alaitasuna azaltzen du mintzatzerakoan. «Ez ditugu oraindik erresultatu ekonomikoak egiaztatu, baina diska bat grabatu dugu eta horixe da garrantzitsua. Teknika aldetik nahaste handitan sartzen zara. Ez da erraza lan on bat burutzea, asko errepikatu beharra dago eta astunegia bihurtzen da batzutan. Dena dela lan hura bukatu eta handik hamabost egunera beste batetan sartzeko prest nengoen ni.» Toñok zerbait gehiago gaineratzen du segituan. «Diskan ez dago beste munduko gauzarik, ez dugu horrelako asmorik. Martxa pixka bat lortu dugu. Bizitasun bat nabaritzen zaio diskari eta hau da grabaketa independenteen armarik interesgarriena. Alde teknikoari dago-kionez ezin gara konpainia handi-ekin gonbaratu, baina horien kalitateak ez gaitu akonplexatzen». Hazi egiten dira gai hau ukitzerakoan, helburu batzuen baieztapen argiena iruditzen zaie, musika hedatzeko defendatzen dituzten jarreretan birbaieztatzen ditu eta horrek poza eta indarra ematen die. Patxi hartu du txanda berriro ere: «Alferrikako lana da multizionalekin konpetitzea. Erresultatuak eman behar dira. Haiek utzi duten zuloa bete dezakegu gure diska hauekin. Gure zintak hartu eta handi haiek grabatzeko eramaten duten bide berbera jarraituz. Hori baino zailagoa da talde bat edo ekipa bat lortzea eta hortxe daude ehundaka. Guk ez dugu dirurik eta haiek sobera. Hori da desberdintasunik handiena, baina ez gara moteldu eta nagitu behar horregatik. Gure

esku ditugu beste aukera batzuk ere». Marinok mutil bihurriaren irrifar goxo bat azaltzen du. Gustatu zaio nonbait Patxi esan duena eta puntalak ematen trebeena dela demostratzen du. «Oraindik ez da talde gehiegi animatu. Asko bagina konpetentzi sendobat egin genezake eta irabaziak eta galerak banatuko genituzke denon artean, besterik gabe. Ostikada bat eman behar diegu rocka promozionatzen dutela pentsa dezaketeen ejekutibo alu horiei».

— Gaur egun rockero asko dagoela dirudi, hori dela gazteek entzun nahi duten musika, defendatzen duten filosofia eta estiloa, sakonkiago maitatzen den bizimodua... Baina Iruñean jai-aldi merke eta herrikoienan ere ez dira mila gazte baino gehiago biltzen.

— Jendea latak musika entzutera ohiturik dago eta ez du hainbeste apreziatzen bizian emandakoa. Gogoan eduki behar da hasi berriak garaia jai-aldi hauetan. Osasuna hirugarren dibi-sioan zegoenean ere hutsik egoten zen El Sadar eta begira orain... Dударik gabe kontsiderazio arazo bat ere bada-go hor. Gure saioak egin nahi ditugu-nean milaka oztupo ezartzen zaizkigu askotan. Utopia da erakunde ofizialak gure alde eta rock and rolla bultzatzen has daitezkeela pentsatzea, hori ez da gertatuko, baina ez dezatela bederen oztupo eta eragozpenik ezar, fama txarra zabalduz arrazoirik gabe, adibidez. Udaletxeen ardurapean daude horrelako inizatibak, horiek ireki be-harko lituzkete lokalak eta antzokiak,

berrehun edo hiruherhun pertsonen aurrean jotzeko modukoak, guk memen-tuan kontsideratzen dugun bolumenean. Rockeroek fama txarra izaten dugu guraso askoren artean. Ez dau-kate argumenturik eta iritzia botatzen dute hala ere. Gu ez gara beharbada nahikoa hurbildu haiengana, baina be-rak ere ez dute batere esfortzurik egi-ten gu ezagutzeko.

Toñok ez du irakasle timidoaren itxura galtzen, ahotsaren tonuan na-bari da kabreaturik dagoela, astuna dela fama hori karreatzea. Marinok esan duena aprobetxatuz jarraitzen du. «Ezkertiar askorentzat «los rocke-rillos» gara. Bai, oso atsegina zaie hitz hau. Manipulaturik eta yankeen es-kuetan omen gaude. Nik, ezkertiar guzti horiek, Miguel Riosen jai-al-dian ikusi nituen. Hantxe zeuden. Guk non-bait ez dugu hainbeste merezi. Nik uste rock and rolla dela bizien dirauen manifestapena. Jai-aldietan esan eta egiten dena ezin dute beti kontrolatu. Duela urte batzuk herriko festetan iza-ten zen giro pasatu hura, ihauteriko hura, rockak posibilitatzen du eta ez beste ezerk». Marinok kristoren mar-txa hartu du eta zaratarik gabe, pa-txadaz, ikaragarriak bota ditu, oso zihur ez balego bezala, susmo bat azaldu nahiz... «Adibidez pintura... Bueno, ez dakit, nik uste txorrada ge-hiegi dagoela, espazioa, dimentsioak eta abar. Antzerkia ere hilik dago. Antzerki biziena kalean egin dezake-guna da. Oso majoa izango da Lindsay Kenp, baina bere obrak paia-sokeri bat iruditzen zaizkit...»

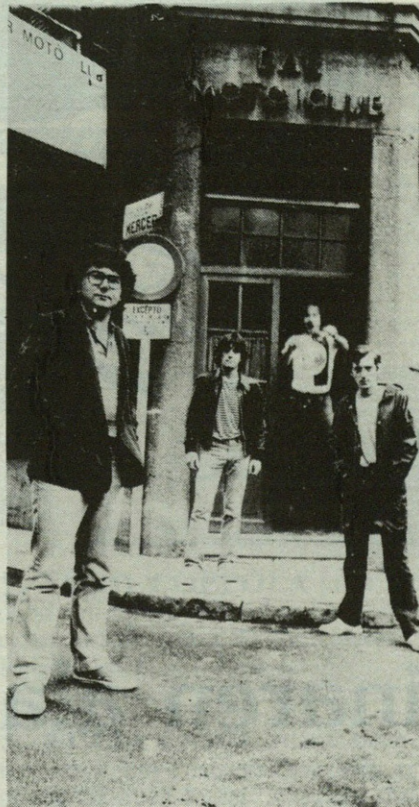
— Eta zer esaten duzue rockeroek. Nola osatzen dituzue, adibidez, zuen testuak?

— Zaila egiten zitzaigun testuak idaztea. Lan honetan hasi ginenean ez genekien ongi zer eta nola adierazi. Gu ez ginen poetak. Zer egin orduan, ahal den eta politenak ala zuzenenak kanporatu? Ez genuen dudarik izan, bigarrena hautatu dugu oraingoz eta buruhausterik gabe. Ez ditugu aldrebeskeriak kantatzen, gure sentimenduak soil-soilik, batzutan txorradak badirudite ere. Nik gure diskan diren hitz guztiak suskribatzen ditut (Marino).

Guri poetei baino gehiago eskatzen zaigu. Askotan zaila egiten zaigu hitz egoki bat bilatzea, ez dakigu nola moldatu esanahia. Hala ere rockeroena izaten da poesiarik ulerkorrena eta zuzenena. Badakigu gaizki kontsideratuak egoten garela, kultura merkea egiten dugula esaten digute. Nik ez dut uste batere merkea denik (Toño).

Mirenek noiz edo noiz lotsa sentitu dutela aitortzen du. Marinok argitzen digu zer lotsa mota eta zergatik. » Bai, egia da, lotsa izkutatu batek menderatzen ditu jarrera asko. Batzuk ez dira sekula rock talde bat eratzerara ausartuko. Lan bat edo bestea dutelako, auzo honetan edo hartan bizi edo halako pertsonarekin ezkondata daudelako. Lotsa sentitzen dute. Roilo burges, txungo bat da hori. Guk gustora esango genuke zerbait gehiago gure

kantetan. Dena dela beti egin izan ditugu desplanteak han eta hemen eta horrela jarraitzeko asmoa daukagu. Uste dut radikalak garela.»

— Nola jakiten duzue zuen musikari buruz lagunek duten iritzia? Kritikarik egiten al da herri henetan?

— Lagunak eta ezezagunak izaten dira egia esaten digutenak. Horiek berehalaxe botatzen dizute bere irudia. Pixka bat ezagutzen gaituenak ez, hori ez da ausartzen, konpromiso batean ikusten du bere burua eta ez dizu ezer fundamentukorik azaltzen (Paxi).

Horretara dedikatzen direnek, komunikabideek eta abar, ez digute kritikarik egiten. Ez guri, ezta beste inori ere. Azalean dagoena aipatzen dute eta horixe izaten da dena. Kritika falta zaigu. Euskal Herrian gertaera garrantzitsuak izan dira eta ez du inork ahoa zabaldu komunikabideetan (Toño).

Pozik daude bestela, ez omen zaizkie jai-aldiak falta, beste euskal talde batzuekin batera saio bat grabatu dute televistarako eta hortxe dago Nafarroa ere. Berea entzuten asperitzen direnean The Who, Kinks eta Animals zaharrak eta The Jam, Clash, Elvis Costello, Beat eta horrelakoak entzuten omen dituzte. Ez da pekatu bat, batzuei martxa guttitto iruditzen bazaie ere concert bat emateko.

«Hi, guk ez diagu sekula kontzerturik ematen, jai-aldiak edo gau-pasak beharbada, baina ez kontzerturik». Bale.

Pello LIZARRALDE

Aizu! guraso euskaldun hori!

Zu, zeure haurrekin euskaraz mintzatu eta berek ere euskaraz mintzatzea nahi duzun hori, saia zaitez beren ipuinak, abentura nobelak eta liburuak euskarazkoak izan daitezen.

Zure seme-alabek irakurri ere egiten baldin badute, hobeki mintzatuko dira euskaraz, eta gainera, oso bide garrantzitsua eskuratuko dute geure hizkuntzan espresatu ahal izateko: hitz idatzia. Eros iezaiezu zeuk hurrengo ipuin edo nobela, baina euskarazkoa.

Bisita ezazu Euskal Liburu Erakusketa zeure Udaletxean.

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak

MINTZA
IRAKUR ETA IDATZI
EUSKARAZ

LOLITA

«aingeru urdinaren alaba»

Azken egunotan ikusi ditudan W. Allenen «Comedia sexual de una noche de verano», T. Hooper-en «Poltergeist» eta S. Spielberg-en «E.T.» filmeak atseginak izan zaizkit benetan.

Kasu batzutan, komentarioa idazten hasi ondoren, ez nuela jarraitu behar erabaki dut. Alde batetik, beste kritikoen aipamena irakurri ondoren, eta nerea irakurtzeko itxaro gabe, jendea ikustera joanen delako. Bestetik, norbaitek ez baditu ikusi, kritika guztiak alferrik dituelako, dastatu behar diren filmeak bait dira.

Hala ere arrazoin nagusia galdutako kasuen abokatua izatea gogozko dudala izan zitekeen, «E.T.» bezalako filmeei buruz idaztea, oso atsegina izan arren, hain eskergarri ez delako, arrakasta eta harrera on batetik abiatzen bait gara denok. Bestalde, filmeetan zehar beren mezua agertzen denez, ez dut halako sakondu beharrik nabaritzen.

Horregatik nahiago izan dut Stanley Kubrick-en «Lolita» filmea aztertzen saiatzea. Filme hau egiten hasi baino lehenago, eskandalari bat izan zen, eta agian horregatik jende ugari ikustera joanen da, bere irriak asetuak gertatuko direla pentsatuz. Hala ere, azken 21 urte hauetan haizeak horbela asko astindu du eta jendea defraudatu xamar atera daiteke zinetokitik, gaia ez bait doa harriduraren urratsetatik, abiapuntua Wladimir Nabokov-en elaberria (1955) izan arren.

Berez, liburua Humbert Humbertek kartzelan dagoen bitartean idazten duen aitormen bat bezala agertzen zaigu, lehenengo pertsonan kontatua hain zuzen. Filmea, berriz, hirugarren pertsonan dago egituratua, identifikaziozik sor ez dadin.

Dolores Haze, «Lolita», ez da liburuko ninfeta berbera. Alde batetik, zentsuraren eraginez, ez da hain gaztea, eta zirkunstantzia honek H.H.-ren patologia gutxiarazten du.

Lolitaen gorputza igurtzeagatik egiten dituen ahaleginak, ama hil ondoren egiten duten ibilaldian pentsatzen eta prestatzen duen guztia, e.a., ez da hain nabarmen gelditzen filmean.

Ikuspegi aldaketa adierazgarri honek, tarte guztiak salbatuz, Heinrich Mann-en Lolarekin antzematen digu Nabokoven Lolita hau, H.H.-ren desmailaketaren arrazoin nagusia bait da, bestea Immanuel Rath irakaslearen erorketarena izan zen bezala («El ángel azul»-J. Von Sternberg).

H. Mannen Rath irakaslea, azpiratua zegoela ikusirik, bere ikastetxeko mahaira zihoan hiltzera, travelling ahanztezin batetan. H. Humberten erreakzioa, Lolita haurdun eta ezkontuta ikustean, ez da hain pasiboa izanen.

Kubrick eta Nabokov, bera izan bait zen gidoiaren egilea, ez dizkiote H. Humberti ate guztiak ixten.

Azkenik, aktoreen lana (James Mason, Peter Sellers, Sue Lyon eta Shelley Winters) eta planifikazio zoragarri batek kalitatezko filme bat lortzen dutela esan beharra dago.

Hona hemen filmeari egindako irakurketa bat. Bakoitzak, agian, berea egingo du. Hor datza 1961. urtean Stanley Kubrick-ek egin zuen filme honen balio nagusia.

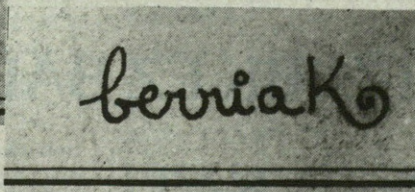
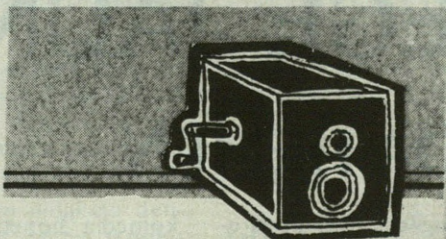
Xabier PORTUGAL

zulo bat irekia dago: mo-zorro batzuen bidez (psikologoa, polizia, osaba) oztupo horiek pertsonifikatzen dituen Quilty pertsonaiaren kontrako errebolta eta hilketa hain zuzen.

Filme ausart bat izan zitekeen hau, Kubrick-en eskuetan, historia garbizale batetan bihurtzen da. Beste egun batetarako utziko

dugu gai hau, baina ez dago gaizki gogoraztea, kasu askotan, zinegile baten hoztasuna, autozentsura edo gidoiaren egiturak historia baten mezua nola alda dezakeen; filmeari beste dimentsio bat emanaz, ez hobeia edo txarra goa, ezberdina baizik.

«Espartaco» eta «A clockwork orange» filmeetan bezala, berriro dugu honetan errebolta-ren gaia. Bere maitasunaren kontraesanak gaindi ditzaken, gizarteak jartzen dizkion barrikaden artean

F. FORD COPPOLA jo ta ke dabil lanean. Orain «Rumbe Fish» egiten ari da. Matt Dillon, Mickey Rourke eta Diane Lane-rekin.

* * *

NAGISHA OSHIMA.- («El imperio de los sentidos»), «Merry Christmas, Mr. Lawrence» filmea egiten ari da. Gaia Munduko 2gn. Gerlan, Javan zegoen prisionari zelai batetan kokatzen da. Interpretatzen David Bowie, Tom Conti, Jack Thompson eta Ryochi Sakamoto dira.

S. FULLER.- Azken urte hauetan, lan egiteko hainbat arazorik ez duena Samuel Fuller zinegilea da. «While Dog» bukatu ondoren, «The song of dead children» azaroan hasi nahi zuen. Gaia gaizkile gazteen giroan zentratzen da.

ZINEMAREN EMIGRANTEAK.- Badirudi, N. Oshima ez dela Japonen lan egiteko aukerarik ez duen bakarra. Orain, A. Kurosawa («Kagemusha»), Gaumont- etxearen laguntzaz, «Ran» filmea prestatzen ari da. Erdiharoko giro batetan kokatzen da. Dirudienez, bere egiturak Shakespearearen «Lear erregea»-renarekin antzik badu.

Aizu! euskaldunberri hori!

Euskaraz mintzatzen hasteko ez da euskara asko jakin behar. Eta baietz zuk nahikoa jakin.

Mintza zaitez. Ez galdu elkar hizketa batetan mintzatzeko aukera, ez bazterreratu euskarazko testorik.

Mintza zaitez, azkarrago askatuko zara.

Eta irakur ezazu, hobeki mintzatzeko zara eta.

Bertsoak, poemak, ipuinak, saiakerak, nobelak, ehundaka liburu dauzkazu zai. Irakur, baina euskaraz.

Bisita ezazu Euskal Liburu Erakusketa zeure Udaletxean.

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak

Antzerkizaleetasunaren zigilua zeraman jendeak betetzen zuen antzokiaren sarrera. Kuxkuxean, algaraka, antzerkia hemendik, teatroa hortik. Bi saioen tartearen zen eta atzeko atetik kamerinoetan barneratu ginen. Antzeslariak erdi makillatuak, erdi jantziak; urduritasuna azalean. «GEROA» antzerkigintzan sendotzen ari den taldea dugu, hau da, beraien bidea nahiko argi ikusten dutela. Beraien azken montaia —«MOLIERE»— aitzakitzat Paco Obregónek antzerki panoramaz mintzatu ginen. Gero obra bera ikusi, eta hor dituzue bai elkarrizketa eta bai obrari buruzko geure iritzia.

ERREGE JAUNA!

ATREBENTZIRIK EZ BADA HEMEN

KOMEDIANTE BAT

Mikel ANTZA
Eneko OLASAGASTI

ARGIA.- Aizu Paco, lehengoan egunkari batean honelako zerbaitek agertzen zen: «Paco Obregón se siente optimista ante las expectativas del teatro vasco». Nahiko zabala da gaia, beraz hasi nahi duzun muturretik...

Paco Obregón.- Bai, beno, baikor zentzu batean; euskal antzerkiaren errealitatea izugarri txirola izan da azken urteotan: tradizio falta, ohitura eza, antzerkigile eza, azpiegiturarik ez, burjesia baten laguntza eza. Gure burjesiak beste lekutakoak bezala antzerkia laguntzeko garaia izan zuen, bainan egin zuenean gaizki egin zuen... Ez da ahaztu behar Euskal Herriko antzerki tradizio gutxi hori ere oso ideologizatua dagoela, gure egileetarik bat Sabino Arana da... Antzerki mota txirola dugu abiapuntua. Eta hau kontuan hartuz baikor izan beharra dago. Nik an-

tzerkigintzan daramazkidan urtetan zenbait talde errotu da: «Geroa»k adibidez badaramazki 13 bat urte lanean; «Karraka» «Kilikilarietatik» dator, beraz guk adina baditu; «Akelarrek» ere beste hainbeste...

Niretzat oso adierazkorrak da taldeak jo ta ke ari direla lanean, eta nahiz eta batzutan aurrera eta bestetan berriz atzera egin, ikusle goaren aldetik gero eta harrera hobeagoa daukaten espektakuloak sortzen ari dira.

Ikusle goa bat biltzen ari da taldeen inguruan eta orain denbora gutxi ezinezko zirudiena gertatzen da: «Orain» taldeak edota gure «Anarquista...»k antzokiak betetzen ditu.

ARGIA.- Halere gabezia nabarmenak baditu euskal antzerkigintzak...

Paco Obregón.- Bai eta egileena nabarmena da,

antzerkigileak behar ditugu. Antzerkigileak sortzeko formulak bilatu beharra dago... Baldin eta antzerkigile gazte hauen obrek eszenatokitatzeko aukera badute sortuko dira. Hau ez da taldeen zeregina. Hain zuzen hau izan bait da taldeen arazoetariko bat, guztia egin behar izan du taldeak: azpiegitura, eskolak, guztia... Honek esan nahi du zenbait gauza gaizki egin dagoela, eta baita antzerkitaldeek antzerkiaren zenbait arlo utzi beharko dituztela beste jende eta erakunde batzuren eskutian.

ARGIA.- Aizu, lehen aipatu duzu espektakuloak sortzean aurrerakadak eta atzerakadak daudela, zer da zuentzat azken obra hau? Zein zentzutan da aurrerakada «Molier»?

Paco Obregón.- Hasteko esan beharra dago jende gutxiago datorrela espektakulu hau ikustera, bainan hori bagenekien. Bestalde taldeak espektakulo handiago bat sortu du. Jauzi bat egin du. Antzerki talde independenteek egin ez duten montaia mota bat burutu dugu. Traji-

komedia honetan dagoen aktuatzeko erak normalean ihes egiten dio antzerkigintza independenteari; hau gertatzen da haseratik onartzen dugulako prestatze ezak, gaztegi izateagatik, etabar ez dezakegula beste antzerki mota naturalistagoa egin, farsatik ihesi trajediara joaz, interpretazio mota ezberdin bat eskatuko diguna. Gu auzartu egin gara eta badakigu espektakuloak gorabehera asko dituela, baina hau asumitua daukagu garrantzitsua gisa honetako urratsak ematea bait da. Honelako espektakuloak muntatuz beharrak sortzen ditugu... eta hau da garrantzitsua.

ARGIA.- Beno, nik uste badela «euskal antzerkia» zer den definitzeko garaia. Bereizi behar da euskaraz egindako «euskal antzerkia» eta erdaraz egindakoa. Taldeen emaitzak gonparaezinak dira...

Paco Obregón.- Agian ni ez naiz honetaz hitzegtuko egokiena, bainan dena dela nere ustez euskaraz egindako kulturak gaztelaraz egindakoatik defenditu beharra izan du eta oso itxia gertatu da. Bere

erroetara jo du; halabe-harek gertatu da. Gaztelaraz egindakoa berriz irekiagoa izan da eta beste tokitako teknikoekin hartuemanak izan ditu. Lehen asko erabili zen axioma hau: «Euskaraz hitzegiten ari naiz, beraz antzerkia egiten ari naiz». Antzerkia errusoz edota hitzegin gabe ere egin daiteke, baina antzerkia egin! Aurreko axioma hori gezurra da eta ondorioz hemen bertan egiten den gaztelarazko antzerkiaren aurrean atzean geratu da euskaraz egindakoa...

ARGIA.- Dena dela zein ikusle moeta duen euskaraz egindako antzerkiak ere kontuan hartu behar da...

Paco Obregón.- Dena dela horren aldaketa denbora gutxi barru ikusiko da. Euskaraz presentzia handiago izango du giro aurrerakoietan, ikasleen artean, azken finean antzerkiera datorren jendearen artean. Nire ustez hori dela eta denbora gutxi barru egon daiteke euskaraz egindako antzerkia, batez ere erakunde ofizialek lagundua egon beharko lukeelako, gaztelarazkoa baino lagunduagoa. Honen bidez lortuko da euskarazko antzerkiaren nor-

malkuntza, «antzerki ona» egitearen bidea jarraituz, noski.

AURRERAKADA BATEN TRAGIKOMEDIA

Gaurkoan laburra asmoarekin nator, ea behingoz kritikalari papera asmitzen dugun neurri batean behintzat, noski. Hasiatik uste dut bentaja bat badudala, hau dela Geroa taldearen ikusten dudaren lehen lana, beraz neurri batean azter dezaket inpartzialki eta begi zorrotzez, baino bestetik Erreferentzi ikuspuntuak falta zaizkit arrazoi berbera gatik.

GIROA

Donostiako Printzipe antzokian ikusten zen giroak beste ideia batzuk sortarazten zizkidan, bestalde. Eta benetan esango dizuet, ez dakit zer pentsatu, onerako ala txarrerako, baina idealismo herritarra alde batera utzirik, giro oso tristea iruditzen zitzaidan, betikoak hantxe ginen guztiok, beno guztiok ez batzuk beste sasioetara joan zirela, baina hoiak kenduta beste guztik ber-

tan, bai horixe, zeozer dagoenean hantxe biltzen gara guztiok, egoerarako jarrera bereziaz gure buruak sorpresarako pres: «ez dakit zer izango den ikusiko dudana baina berdin, edozer gauzarako pres nago» hau eta antzeko gauzak aditzen ziren. Harek desfilaketa bat zirudien, hor eskolakoak, han ez dakit ze taldekoak, Begira! Jaurlaritzakoak ere etorri dira. Obra analizatu gabe oraindik, egoera desagoki bat edozer ekintza kulturala egiteko, bota diat orain ere!

GEROA

Bueno eta Geroakoak zer? ia artikulua bukatzen ari naiz eta oraindik ez ta aipatu ere egin.

Geroakoak reto bat bota diote bere buruari, estilo errezak utzirik alde batera, obra sendoa batekin sartu dira, sendoa eta zaila ikuslea ez dago egin gauza luze ta sakonetara, nahiz eta oso teateroak izan, eta gaian jantziak. Eszena jartzea atsegina egin zitzaidan lujo handitan sartu gabe, baina ezer ahantzi barik, eta Teatrotxo bat denbora guztian bertan, sinbolismo bati ekin nahiean. Aurkezpe-

nak gorabeherak ditu, obra berak eta antzes lanak, eta antzesleen artean ere nabarmenak edo pertsonai handiegia dira edo egun interpretapen bat ematea zaila da, alderdi historikoak protagonismo gehiegirik izan gabe. Uste dugu geroakoen asmoetan horrelako zerbait egongo zela. Molière pertsonaia ez da beti indar berberaz iristen eta beste pertsonaiei ere berdintsu gertatzen zitzaizkion. Baina bestalde esan behar dugu izan zirela gure gustoko interpretapenak, eta Emakumeen artean Magdalenaren papera zuela. Mouton memento askotan eta Molière bera ere.

Pauso handi bat eman nahi izan dute eta beti ez da nahi bezain luzea ematen, baina aukera bat hartu dute eta horrekin aurrera segi. Urrengoa hobetzeko aukera dute, ideiak jendea, izena nahiz eta diru gutxi (hori diote), hau alde izatea ez dago gaizki, baina aurrean beti berdina, horiek bai.

Molière, Mijail Bulgakov (1927); Donostiako Printzipe Antzokia. Geroa taldea, Patxi Larraínzaren bertsioan eta Antonio Malondaren zuzenketaz. Abenduak 2.

Aizu! euskaraz irakurtzen ez duzun euskaldun hori!

Ez da aski mintzatzea. Irakur ezazu.

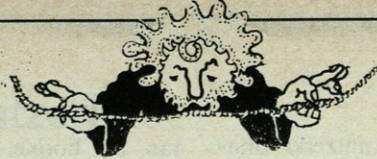
Gure herria eta gure kultura geure hizkuntzan espresa daitezen, ez da aski mintzatzea. Hori lortzeko, albiste eta espresabideak, egunkariak, aldizkariak, liburuak, geure letrarekin behar ditugu idatzia, euskaraz.

Eta guk irakurtzen baldin baditugu, idatziko dira euskaraz. Irakur, baina euskaraz. Bisita ezazu Euskal Liburu Erakusketa zeure Udaletxean.

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak

OSO KARGATUTA

Emaztea parrandera samarra, eta beste zenbaitetan bezala, gizona etxean itxoiten dago erabat kezkatuta. Halako batetan norbait atea ireki nahiean eta ezinean somatzen du. Zabaldu, eta emaztea:

—Zer?, Gaur ere oso kargatuta ez?

—Fai, motel. Fainan bi buelta ez emateagatig.

EZTARRIRAKO SUPOSITORIOA

Eztarriko minez hilabete oso bat pasa ondoren, azkenean Joxe medikua joatera animatzen da. Kontsultan ordu erdi bat itxoina gero, barrura sartu eta bere min eta sofrimendu guztiak kontatzen dizkio. Medikua guztia ondo entzun ondoren supositorio batzu ematen dizkio:

—Baina, mediku jauna! Ipurditik sartutakoak nola sendatuko dit eztarria!

MEDIKUAREN HASERREA

Bizkaiko herri txiki batetan, senarra gaixo, eta emazteak medikua ekartzen dio etxera. Medikua euskara ulertu arren, ez zuen hitzegiteko erraztasunik eta erdaraz egiten zuen. Gaisoaren gaitz guztiak ondo aztertu ondoren, honi ere supositoriak tokatu zitzaizkion; baina kasualitatez, lehenengo aldia supositorioak tokatu zitzaizkion hartzen zituela eta nola funtzionatzen zuten jakin ez.

—Aizu, Karmen, galdetu beharko diogu, hoiek nola hartzen diren ba.

—Mesedez, mediku jauna, eta supositorio direlako hoiek nola hartzen dira?

—Métaselos por el recto.

—Beno, Felipe, entzun duzu ba, nondik sartu behar diren.

—Baina nik ere ez dakit zer den rekto hori. Galdeion, aber zer den hori.

—Barkatu, mediku jauna, baina ez nere senarrak eta ez nik ez dakigu zer den rekto hori, eta berriro esango al zenidake nondik hartu behar diren?

—Tranquila, tranquila, métaselos por el ano.

Berriro sartzen da gelara eta:

—Anotik sartu behar omen dira.

Eta hori non dago?

—Ez zekiat.

—Ba berriro joan beharko duzu Karmen.

Baino haserretu egingo da.

—Beste erremediorik ez dago ba.

—Barkatu berriro mediku jauna, baina ez bait dugu ondo ulertu eta berriro esango al zenidake nondik sartu behar diren?

—Por el culo, mujer! Por el culo.

—Hara! Esan diat haserretu egingo zela.

LEHENGO ALDIA?

Forondako aireportuko egongelari, tipo bat alde batetik bestera dabil, eskuak dardarka, eta aurpegia txuri-txuri, abioiari despegatzeko 5 minutu falta zaizkiola. Halako batetan beste bat hurbildu egiten zaio eta lasaitu nahiean edo:

—Zer da? Lehenengo aldia?

—Ez, beti nerbioso jartzen naiz.

PLUF

Badoaz bi tomate karretera erditik eta:

—Kontuz! Kamioi bat! PLUF.

—Zer? PLUF.

ALTO!

Hain txikia zen, egunero mugara joaten zela, bertako goardiak «Alto!» esan ziezaion.

MEN BAI ALA EZ?

Klaseko lehenengo eguna da eta maisua izenak galdetzen hasten da:

—Zuk zer izen duzu?

—Bartolo.

Bartolo? Nola Bartolo? Bartolome esan nahiko duzu, ez?

—Beno, beno, Bartolome.

—Ongi da, eta zuk?

—Juanme.

—Juanme?, Baina zu eroturik al zaude? Juan! Juan! Me hori kenduta!

—Beno, beno, Juan.

—Eta zuk, zer izen duzu?

—«Me»kin edo «me» gabe.

—«Me» gabe, noski.

—Kox.

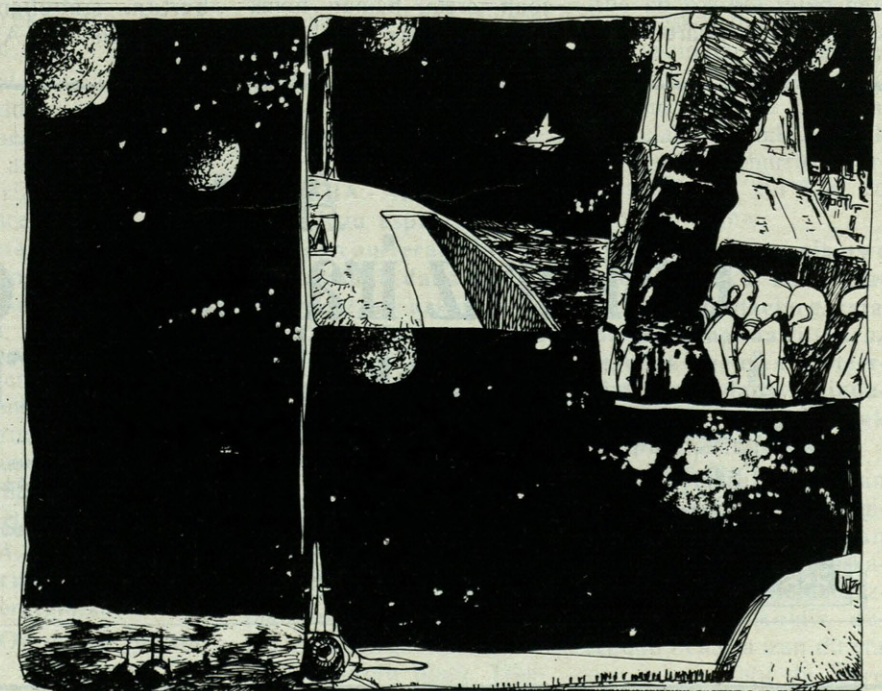
SALDIA

Joan da albaitea baserri batetara, eta gaixorik zegoen txekorra sendatuta gero, etxekoek ordaintzeaz gain, halako esker ona agertu nahi diote.

—Albaitero jauna, berriro aldegin baino lehen zerbait hartuko du behorrek.

—Bai, gustora hartuko nuke saldia.

—Barka beza, baino hura saldu eta tratoria erosi dugu.

AGUR ASTOTXO MAITE

Gaur bi milla urte inguru
Elizak dionez
Jesucristo aurkitu zen
asto baten beharrez
gaur hainbat egazkin
orduan ez zenez
herriz-herri ibili zen
berriak emanez.
(berriz)

Ondorengo mendeetan
gizonaren morroi
ematen zaizuna janaz
denari esanaz bai
iñoiz atsedetik gabe
nahiz aste edo jai
neke eta ahuldadez
eroriaz nunai.
(berriz)

Eman behar det behin entzun
nuanaren berri
Jaunak astoa lanerako
omen zuen jarri
baiñan hau datorkit
gaur burura neri
hau al da esker ematea
asto gaxoari?
(berriz)

Egin zaizuna egiteko
ez zendun errurik
baiñan gizonak ez du
egundo kupirik
gorputza ase eta bete
horixe bakarrik
honek ez du ematen
egiñan eskerrik.
(berriz)

Joxe Mari ITURRALDE
ANDOAIN

Zakurrak zakurkirik
ez omen du jaten
baiñan guri ez zaigu
gaur berdin gertatzen
astakia jateak
ez gaitu beldurtzen
hau gure gozamina
hezurrak miazten.
(berriz)

Astotxo bat jan degu
guk asetze arren
giro anaikorrean
ongi gaude hemen
ontzi denak garbituz
saiets eta barren
nahikorik egin gabe
aspalditik geunden.
(berriz)

Bagera gaur munduan
hainbat bi aneko ezagueraz
osatuak
hoiek zapaltzeko
astoarekin bestela
hain gera antzeko
baiñan kertenena zein den
dago ikusteko...
(berriz)

Azaroaren 13,an
Urnietako «Besabi»
Jatetxean asto jan
baten ondoren kanta-
tu nituen bertsoak

Agur astotxo maite
ikusi artean
beste bizitza omen da
hemengoa uztean
han elkartuko bagiña
egunen batean
belaunikatuko nahiz
umilki aurrean.
(berriz)

Frantses sozialisten hitzemaitzak

Baiona, 1982/12/07

Frantses sozialistek, politik botereaz jabetu aurretik, elez eta idatziz egin zituzten hitzemaitza asko, ez dute gero betetzen ahal izan edo bete nahi izan. Eta kasu batzutan, aurreko gobernuaren bide berdintsutik abiatu dira. Eta doaz.

Iragan uztailaren 1-ean, frantses Irakaskuntzako Ministeritzako Bordeleko Akademiaren izenean, Martin Errektorreak Seaskarekin izenpetu zuen hitzarmena, guziz itxaropentsua gertatu zen seaskakide askorentzat. Baina, bost ilabete gabe, itxaropenak oro, elurra eguzkitara bezala, gesaldu dira!

Eta iragan urtean bezala, aurten ere, boterea eskutan dutenek berek dituzte, seaskakideak eta hauen laguntzaileak, beste behin gehiago borrokabidera bultzatzen.

Aurtengo eskolasartzeaz geroztik, ikastoletako guraso, irakasle eta laguntzaile kementsuenak hor dabilta, iragan eskolaurte guzian bezala, afari, kantaldi eta dantzaldiak muntatzen. Hala nola baitabilta ere, atez ate eta eskuz esku, urteberriko egutegia saltzen. Alta, iragan uztailaren 1-ean, Bordeleko Martin errektoreak Seaskarekin izenpetu zuen hitzarmenaren ondotik, jende askok uste izan zukeen beharbada, kultur bizierazpenagatik baino gehiago diru madarikatu hori biltzeko egiten diren horrelako aripenetan, ez genuela gehiago aritze beharrik izango!

Baina, zorigaitzez, gaurko errealtatea besterik dela ikusi dugu denek.

I EMPRESA ZERGAK BERRIZ ERE EZIN PAGA

Biltzar Orokorreko bigarren egunean, seaskakideek enpresa edoekin-degi zergak ez ordaintzea erabaki zuten, elkargo horrek enpleatzen dituen 62 langile-irakasleen bizipidea hobeki segurtatzeko. Esan nahi baita, iragan urtean bezala aurten ere, urtea hururratzean, milioi batez goitiko zerga atzerapena ukanen duela, Seaskak. Eta ez da batere segur, frantses gobernuak iragan urtekoa bezala, herriz beregain hartuko duela zilo hori.

Bestalde, zer egin aurten, frantses Education Nationale-ko arduradunak herriz ere mahai baten ingurura bilartzeko? Iragan uztailaren leheneko hitzarmenean finkatu ziren hitzorduak ez dituzte alabaina bete!

Biltzarre Orokorreko bigarren egunean, seaskakide batzuek ekintzabideari berehala lotzea proposatu zuten. Gehiengoak ordea, 82-ko urte hau bururratzea uztea hautatu zuen, baldin bitarte horretan ez bazen elkarrizketarik lortzen, gero 83-ko urtarrilaren haseran ekintzara pasatzekotan. Horregatik erabaki zen ere iragan urteko Koordinakunde Taldea alan uztea.

II E.N.ren AZPI JOKOA

Seaskaren gorabeherak hurbiletik jarraitzen dituztenak oroituko dira oraindik, nola, iragan uztailaren 1-ean izenpetutako kontratuan, Education Nationale-ko ordezkariak hauxe hitzeman zuten: frantses eskola publi-

koetarako moldatuko zuten pedagogiazko xedea Seaskarekin batera egitea. Eta xede hori gaurko ikastolen aurka ez bultzatzea.

Hor ere ordea, idatziz hitzemanaren kontrako bidetik abiatu direla, laster ikusi behar izan dugu. Alde batetik ez dute Seaska deitu eta bestetik, oraindik ireki ez dituzten «gela elebidun» horien esperientzia, ikastola batzuetako haurrekin nahi lukete egin! Horra bederen, Education Nationale-ko lekuko burukide batzuek lauzpost ikastoletako buraso batzuei egin dizkieten proposamenak nolakoak izan diren.

III PILOTA PAUETIK PARI-SERAINO

1982-ko uztailaren 1-ean izenpetutako hitzarmenak zioenez, eskolako haurren dirulaguntzak (bekak), garrarioak, bazkariak, Baranger legea (eskolako materialetarako dirulaguntza) eta frantses eskoletara sartzeko etsaminak ezeztatzea, Paueko inspekturrarekin eztabaidatu eta konpondu beharrak ziren.

Paueko inspekturrarekin bildu da bai, Seaska. Baina, honek pilota Paris-eko ministeritzaraino bota dio, erranez, arazo horiek oro Education Nationaleko ministeritzarekin behar direla aipatu!

Beraz, nornahik ikus dezakeen bezala, Seaska ez da iragan urtean baino aurrerago!

Gexan LANTZIRI

GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti - Aurrezki - Kutxa

**Euskaraz
mintza.
Gure ahotsa da.**

Gipuzkoako Foru Diputazioa
eta Udalak